

АНОТАЦІЯ

Кривенька А. О. Лексико-семантичні та функційні особливості вживання оцінної лексики для створення образів жінок-злочинців у сучасному англійськомовному літературному дискурсі. Спеціальність 035 «Філологія». Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська». Освітня програма «Англійська та друга іноземна мови та літератури (переклад включно)». Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2023. 83 с.

Магістерську роботу присвячено вивченню теоретичних аспектів дослідження оцінних лексичних одиниць та дослідженню їх лексико-семантичних та функційних особливостей, а також особливостей відтворення оцінної лексики у перекладах англійськомовних літературних творів художньої літератури.

Об'єктом дослідження є оцінна лексика при створенні образів жінок-злочинців у сучасному англійськомовному літературному дискурсі. Під час написання магістерської роботи були використані пошуковий, контекстуальний, описовий та порівняльний методи дослідження.

Робота розділена на два розділи. У першому теоретичному розділі було розглянуто класифікацію та взаємодію емоційності та оцінної лексики та труднощі перекладу оцінної лексики в англійськомовних художніх творах. У другому практичному розділі було досліджено характеристику створення образів жінок-злочинців у романах, а також використання перекладацьких трансформацій у англійськомовних романах при перекладі на українську мову.

Ключові слова: переклад, оцінна лексика, перекладацькі трансформації, лінгвістика.

SUMMARY

Kryvenka A. O. Lexico-Semantic and Functional Peculiarities of Evaluative Vocabulary Aimed at Creating Images of Female Criminals in Modern English Literary Discourse. Specialty 035 “Philology”. Specialization 035.041 “Germanic Languages and Literatures (including translation)”, the first language – English. Educational Programme “English and the Second Foreign Languages and Literatures (including translation)”. Vasyl’ Stus Donetsk National University, 2023. 83 p.

The master’s paper is devoted to the study of theoretical aspects of the study of evaluative lexical units and the investigation of their lexical-semantic and functional features, as well as the peculiarities of reproducing evaluative language vocabulary in translations of English-language literature works of fiction.

The object of the research is evaluative language vocabulary at creating images of female criminals in modern English literary discourse. In the research process, search, contextual, descriptive and comparative research methods were used.

This work is divided into two sections. The first theoretical section deals with the classification and interaction of emotionality and evaluative vocabulary and the difficulties in translating the evaluative vocabulary in English-language fiction. The second practical section investigated the characteristics of creating images of female criminals in novels, as well as the use of translational transformations in English-language novels during the translation into Ukrainian.

Key words: translation, evaluative vocabulary, translational transformations, linguistics.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ	9
1.1. Визначення категорії оцінної лексики у лінгвістиці.....	9
1.2. Класифікація оцінної лексики, функції категорії оцінки	17
1.3. Взаємодія емоційності та оцінної лексики.....	23
1.4. Труднощі перекладу оцінної лексики в англomовних художніх творах ..	28
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ І ФУНКЦІЙНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЖИВАННЯ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ОБРАЗІВ ЖІНОК-ЗЛОЧИНЦІВ	41
2.1. Характеристика створення образів жінок-злочинців у романах.....	41
2.2. Аналіз лексико-семантичних і функційних особливостей вживання оцінної лексики для створення образів жінок-злочинців.....	52
2.3. Використання перекладацьких трансформацій у англomовних романах при перекладі на українську мову.....	60
ВИСНОВКИ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	77
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТЕКСТОВОГО МАТЕРІАЛУ	83

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Оцінний підхід до оточуючого світу, його сприйняття через призму визначеної системи цінностей та норм властивий кожній людині. Концепт оцінки є важливою складовою картини світу окремих осіб, представників певних соціальних груп та цілих націй, оскільки всі події та факти навколишнього світу сприймаються як позитивні, нейтральні або негативні залежно від встановлених норм, правил та особистих уявлень й переконань кожної окремо взятої людини.

На сьогоднішній день категорія оцінки є предметом наукових досліджень у рамках таких наук, як філософія, психологія та лінгвістика, що обумовлено, перш за все, складністю та неоднозначністю процесу її виникнення. У започаткованому дослідженні ми вивчатимемо категорію оцінки з точки зору лінгвістичної науки. Варто відмітити, що ще на початку XIX ст. Вільгельм фон Гумбольдт відзначав, що мова як провідна діяльність людини пронизана почуттями. Саме з того часу лінгвісти почали вивчати та досліджувати мову в тісному зв'язку з людиною, в тому числі і її емоції, адже багато вчених дотримуються думки про те, що емоції є довербальним компонентом пізнання та оцінки.

Мовознавці та лінгвісти категорію оцінки тлумачать як думку про предмет, яка здатна виражати його характеристику з погляду категорії цінності. Особливістю багатьох сучасних лінгвістичних досліджень є залучення категорії оцінки до опису та характеристики мовних процесів і явищ. Така тенденція є закономірною й обумовлена тим, що будь-яка діяльність людини в умовах сучасного світу постає як складна система взаємозв'язків між практичною, духовною та інтелектуальною сферами життєдіяльності соціуму. Оцінка ж як універсальна мовна категорія, відіграє важливу роль при виборі носіями мови, а, відповідно, й культури, мовних засобів для передавання інформації.

Отож, процеси концептуалізації об'єктивної дійсності людини містять оцінний елемент як обов'язковий структурний компонент її мови. Як лінгвістична мовна категорія, оцінка виражається у мові за допомогою різних

мовних засобів – морфологічних, лексичних та синтаксичних (у цьому дослідженні нас цікавитимуть саме лексичні засоби вираження оцінки).

Отож, категорія оцінки з точки зору лінгвістики наразі займає важливе місце в мовній картині світу. Варто вказати й на те, що питання засобів вираження категорії оцінки у мові (її суть, зв'язок з явищами експресивності та емоційності, а також різні семантичні аспекти) були предметом досліджень багатьох науковців, мовознавців та лінгвістів: Космеда Т.А., Островська О.М., Приходько Т.І., Равлюк С.І., Мізін К.І., Буяр І.Є., Онищенко І.В., Федоренко О.В., Нікітевич В.М. та ін.

Однак незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених категорії оцінки, це питання все ще є недостатньо дослідженим у лінгвістиці. Особливої актуальності набуває питання практичного вивчення та аналізу лексико-семантичних та функційних особливостей категорії оцінки (оцінної лексики) у рамках англійськомовного літературного дискурсу.

Мета дослідження – розглянути теоретичні аспекти дослідження оцінних лексичних одиниць та дослідити їх лексико-семантичні та функційні особливості, а також особливості відтворення оцінної лексики у перекладах англійськомовних літературних творів художньої літератури.

Задля досягнення поставленої мети дослідження було поставлено ряд таких **завдань**:

- 1) розглянути існуючі визначення категорії оцінної лексики у лінгвістиці;
- 2) ознайомитись із класифікаціями оцінної лексики, а також основними функціями категорії оцінки;
- 3) з'ясувати питання особливостей взаємодії емоційності та оцінної лексики;
- 4) вказати на труднощі перекладу оцінної лексики в англійськомовних художніх творах;
- 5) надати характеристику створення образів жінок-злочинців у романах;
- 6) здійснити аналіз лексико-семантичних і функційних особливостей вживання оцінної лексики для створення образів жінок-злочинців;

7) проаналізувати питання використання перекладацьких трансформацій у англійськомовних романах при перекладі оцінної лексики на українську мову.

Об'єктом дослідження виступає оцінна лексика в сучасному англійськомовному літературному дискурсі.

Предметом дослідження є специфіка втілення оцінної лексики для створення образів жінок-злочинців та її відтворення з англійської мови на українську.

Методи дослідження. Під час написання магістерської роботи були використані наступні методи:

1. Пошуковий метод (використовувався для пошуку інформації та наукової літератури з теми дослідження);

2. Контекстуальний метод (використовувався для аналізу особливостей втілення та вживання оцінної лексики для створення образів жінок-злочинців у сучасному літературному дискурсі (на прикладі англійськомовних та україномовних художніх творів).

3. Описовий метод (використовувався для пояснення та узагальнення результатів теоретичних та практичних аспектів дослідження).

4. Порівняльний метод використовувався для порівняння способів перекладу оцінної лексики, що використовувалась авторами для створення образів жінок-злочинців з англійської мови на українську.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що матеріали даного дослідження можуть бути використані для написання праць з перекладознавства, мовознавства, лінгвістики, для підготовки до лекційних і практичних занять студентів різноманітних філологічних спеціальностей, при написанні курсових і дипломних робіт студентами тощо.

Публікації. Основні теоретичні положення дослідження викладено у публікації Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 25 травня 2022 р.). Полтава: ПДАУ, 2022.

С. 41-44.

Структура і обсяг магістерського дослідження: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, списку джерел текстового матеріалу та додатків.

Загальний обсяг магістерського дослідження становить 83 сторінки. Основний зміст магістерського дослідження викладено на 72 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

1.1. Визначення категорії оцінної лексики у лінгвістиці

Ще з давніх часів й по сьогоднішній день категорія оцінки належить до найважливіших категорій, без яких людина просто не здатна виробити правильну орієнтацію у світі та суспільстві, адже саме категорія оцінки дозволяє належним чином трактувати та розуміти явища й події, що виникають у процесі розвитку суспільства загалом, та у житті кожної окремої людини зокрема. Категорія оцінки пронизує абсолютно всі сфери життя людини та суспільства, а оцінний підхід до різних життєвих фактів, сприймання їх крізь систему власних чи загальноприйнятих цінностей, норм та законів притаманні кожній людині [40, с. 12].

Отож, здатність людини здійснювати оцінку якихось подій, явищ, вчинків інших тощо є свідченням того, що людина здатна пізнавати оточуючий її світ з оцінної точки зору. Категорія оцінки наразі є предметом вивчення багатьох дисциплін та наук: психології, філософії, лінгвістики тощо. У нашому дослідженні ми розглядатимемо категорію оцінки з точки зору лінгвістики, тобто особливості вираження категорії оцінки у мові.

Оцінка є однією з основних категорій дійсності, адже людина аналізує навколишню дійсність, наявні в світі предмети, явища, властивості, дії. Людина з її думками, вчинками, почуттями також піддається аналізу. Таким чином, практично всі предмети можуть стати об'єктами оцінки. Вся оцінка ґрунтується на людській системі цінностей, тобто на співвідношення добра і зла, користі і шкоди тощо.

Вивчення категорії оцінки пов'язано зі зверненням до аксіології. Аксіологія — теорія цінностей — узагальнені стійкі уявлення про бажані блага, об'єкти, значущі для людини, що є предметом його бажань, прагнень, інтересу. В аксіологічних концепціях вважається первинний концепт цінності. Цінності

являють собою "... соціальні, соціально-психологічні ідеї і погляди, що розділяються і успадковуються кожним новим поколінням". Оцінка розглядається як фактор, що формує ціннісну картину світу, так як ціннісні уявлення притаманні кожній культурі. Ціннісна картина соціуму включає певний набір та ієрархію цінностей. "Процес оцінки — це спосіб реалізації цінності об'єкта, усвідомлення суб'єктом ціннісної предметності об'єкта, що реалізуються в вигляді судження про ту ціннісну предметність, яка стала предметом оцінки". Оцінка ґрунтується на людських знаннях, уявленнях, а також на системі національно-культурних стереотипів. Таким чином, категорія мовної оцінки визнається основним способом відображення системи цінностей в мові.

Оцінність розглядається як один з видів модальності, яку супроводжують мовні вираження. Оскільки тільки в процесі комунікації можливий вербальний вираз суб'єктивного ставлення й оцінки, значить суб'єктивна модальність являє собою комунікативну категорію. Вона виражає суб'єктивне ставлення мовця до змісту висловлювання.

З лінгвістичної точки зору категорія оцінки у мові представлена різними формами мовного вираження, яка входить до складу системи структурно-семантичних і функціональних категорій мови. Під поняттям «форми мовного вираження» пропонуємо розуміти вираження категорії оцінки у мові засобами різноманітної оцінної лексики.

Варто зазначити, що оцінні явища відіграють дуже важливу роль у мовному комунікативному процесі. Так, вчені стверджують, що категорія оцінки є взагалі однією з найбільш необхідних у мовній картині кожного мовця, кожної людини, оскільки її (оцінки) семантика завжди несе в собі систему цінностей оточуючого світу та цінність людини в ньому, що певним чином об'єктивується в одиницях мови.

У зв'язку з тим, що кожне слово в мові пов'язане з тим чи іншим видом оцінки або з її потенційною можливістю реалізовуватись в різноманітних конкретних ситуаціях, категорія оцінки пронизує собою майже увесь

словниковий склад будь-якої мови та вважається однією із семантичних універсалій.

Загалом оцінні слова характеризуються високою частотністю, а також великою різноманітністю як у структурному плані, так і в плані семантичних відносин, які вони виражають. Усі ці фактори зумовлюють інтерес лінгвістів до цієї лінгвістичної категорії та актуальність досліджень у цьому напрямі [50, с. 130.]

Слід відмітити, що питання сутності категорії оцінки та засобів її мовного вираження було предметом дослідження багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних науковців: Космеда Т.А., Равлюк С.І., Мізін К.І., Буяр І.Є., Онищенко І.В., Федоренко О.В., Нікітевич В.М. та ін.

Буяр І.Є. наголошує, що «концепт оцінки є беззаперечною та важливою складовою картини світу окремих осіб, представників певних соціальних груп і цілих націй, оскільки всі події та факти навколишнього світу сприймаються ними як позитивні, нейтральні або негативні залежно від встановлених норм, правил та особистих переконань. Аксиологічна категорія оцінки значною мірою визначає комунікативну інтенцію мовця і загальний зміст повідомлення, а тому є актуальною і заслуговує на комплексне вивчення» [3, с. 145].

Равлюк С.І. зазначає, що «слово має не тільки граматичне і лексичне значення, воно одночасно виражає й оцінку суб'єкта. Отже, оцінка входить до складу семантичної структури лексичної одиниці і є оцінним компонентом семантики слова чи словосполучення» [31, с. 20].

Український мовознавець та доктор філологічних наук Космеда Т.А. категорію оцінки в мовознавстві пропонує розглядати як структурно-семантичну, функціональну, прагмасемантичну категорію, що містить в собі такі концепти, як «схвалення / осуд», «згода / незгода», «симпатія / антипатія» [13, с. 11].

На думку науковиці, у мовній картині світу можна спостерігати своєрідний зв'язок категорії оцінки з іншими поняттями: вона тісно пов'язана з категоріями персональності, темпоральності, простору, узагальненості,

визначеності та невизначеності, збірності, множинності, загального, одиничного, особливого тощо.

Мізін К.І. трактує оцінку як певний структурний компонент висловлювання, в основі якого лежить оцінна конструкція. Мовознавець вказує, що оцінка бере участь у формуванні мовних одиниць як основний компонент або як один із мікрокомпонентів певної складної ієрархічної структури й постає на стереотипних уявленнях тієї чи іншої етнокультури про добро та зло [21, с. 69].

В свою чергу Онищенко І.В. розглядає оцінку як функціонально-семантичну лінгвістичну категорію, яка «спирається у своїй семантиці на аксіологічну константу, що становить сукупність різнорівневих мовних одиниць з оцінним значенням, які виражають позитивне чи негативне ставлення мовця до змісту промови, реалізуючи силу впливу, спрямовану на досягнення комунікативно-прагматичного завдання» [26, с. 5].

У працях дослідниці ядром функціонально-семантичного поля оцінки є лексеми з емотивним забарвленням, навколоядерний простір категорії оцінної лексики утворюють лексеми раціональної оцінки, а її периферію складає більшість одиниць морфологічного, словотвірного та синтаксичного рівнів (рис. 1.1) [26, с. 7].

Рис. 1.1. Функціонально-семантичне поле категорії оцінки

Одразу доречним буде навести й міркування Нікітевича В.М. про те, що категорія оцінки реалізує суб'єктивну оцінку предметів і їхніх ознак із погляду мовця, а тому вона є передусім «категорією іменників, прикметників і прислівників», тобто притаманна окремим лексичним розрядам слів у межах кожної із цих частин мови.

З точки зору підходу до опису категорії оцінки Федоренко О.В пропонує виділяти у цьому феномені такі два взаємодіючі складники як суб'єкт та об'єкт. Використовуючи такий підхід науковець тлумачить оцінку як «ставлення суб'єкта до об'єкта висловлювання» [45, с. 244]. Автор наголошує: «...категорію оцінки відображає суспільно-політичне уявлення про добро і зло, про цінності, користь предметів (об'єктів, явищ)» [45, с. 244].

Згідно із визначенням, що наведене у словнику сучасної лінгвістики Загнітка А.П., «оцінка – це судження мовця, його ставлення – схвалення або несхвалення, бажання, заохочення і інші – як одна з основних частин стилістичної конотації» [8, с. 349]. Оцінний компонент, разом із предметно-логічним значенням, мають усі слова, що належать до лексичних експресивних

засобів мови і характеризуються відносно чітко вираженою позитивною або негативною конотацією.

У словнику The Cambridge English Dictionary поняття «оцінка» визначено як «to evaluate – to judge or calculate the quality, importance, amount, or value of something» [52].

Загалом у сучасному мовознавстві виокремлюють два основні напрями в інтерпретуванні оцінки та оцінних засобів мови:

1) функціонально-семантичний напрям (Онищенко І.В., Равлюк С.І. та ін.), представники якого розглядають оцінку як «функціонально-семантичну категорію і «мають на меті вивчення системи різнорівневих засобів мови, які виконують оцінну функцію» [42, с. 60]. Слід відмітити, що з погляду семантики, оцінка є категорією, яка «об'єднує всі засоби сучасної мови для позначення й категоризації різних оцінних значень, мотивованих зв'язками між мовцем і дійсністю» [42, с. 60].

2) функціонально-прагматичний напрям (Мізін К.І., Космеда Т.А. та ін.), представники якого «пов'язують оцінну проблематику з конотативним аспектом семантики мовних одиниць і вивчають роль конотативних оцінних компонентів у різних семантичних структурах і процесах» [42, с. 60].

Також доречним буде відмітити, що у мовознавстві категорію оцінки найчастіше розглядають й як аксіологічний компонент лексичного значення. Такий підхід є закономірним, оскільки саме лексеми як основні засоби репрезентації змісту конкретних та абстрактних сутностей зовнішнього світу не лише номінують власне оцінні ознаки, а й інформують про об'єкти, які людина оцінює під різним кутом зору. У роботах, присвячених оцінній лексиці, особливості одиниць різних груп категоріального узагальнення найчастіше аналізують у площині лексико-семантичного поля або тематичної лексичної групи [40, с. 33].

Варто також відмітити той факт, що у сфері лінгвістики категорія оцінки наразі викликає й низку розбіжностей серед мовознавців та лінгвістів, перш за все, з точки зору термінологічного визначення та розрізнення понять «оцінка»

та «оцінність». Так, більшість науковців розглядають обидва терміни як синонімічні: «Оцінність (або оцінку) можна визначити як передання лексичними засобами позитивного і негативного ставлення до відповідного предмета, явища» [43, с. 302].

Однак також були зроблені спроби розмежувати ці поняття, закріплюючи за терміном «оцінка» статус вихідного логічного поняття, а «оцінність» – як похідну мовну категорію [43, с. 302].

Дотримуючись такої інтерпретації цих понять, оцінку (як вихідне поняття) слід розуміти як певний акт людської свідомості, що полягає у зіставленні властивостей предметів, визначенні їх місця і ролі у власній життєдіяльності, і його результати, які закріплюються у свідомості та мові у вигляді позитивного, негативного чи нейтрального ставлення, тоді як оцінність (як похідне поняття) розглядається як реалізація універсальної логічної категорії оцінки в семантичній структурі мовних одиниць.

Процес переходу оцінки в оцінність є закріпленням оцінки в значенні мовних одиниць, що здійснюється за умови авторитетності суб'єкта оцінки і широкої вживаності оціночного вираження, тобто «оцінність є лінгвістичним ядром категорії оцінки» [43, с. 302].

Слід наголосити також, що в іноземних працях вивчають не саму категорію оцінки, а власне природу оцінок.

Наприклад, вченими Дж. Мартіном та П. Уайтом була створена теорія категорії оцінки (Appraisal theory), яка структурує категорію оцінки в трьох основних семантичних системах або областях: взаємодія (engagement), ставлення (attitude) і градація (graduation).

У свою чергу Сьюзан Ханстон при використанні корпусної лінгвістики вдосконалює теорію оцінки Мартіна та Уайта. Вона виокремила такі методи дослідження категорії оцінки як: дискурсійний, квантитативний і квалітативний.

Таким чином серед вчених відсутня спільна думка щодо методів дослідження категорії оцінки Існують лише точки зору які доповнюють одна одну. Категорія оцінки включає в себе пряму чи опосередковану реакцію мовця

чи суб'єкта на спостережувані або уявні дії або предмети, які сприймаються органами чуття мовця.

Ще однією розбіжністю є й питання самостійності категорії оцінки у лінгвістиці, адже думки науковців з цього приводу також різняться. Так, деякі дослідники розглядають категорію оцінки не як самостійну, а як складову частину такої категорії, як порівняння, виокремлюючи в такий спосіб єдину категорію «порівняння і оцінки». Такий висновок науковців має певний сенс, адже по логіці речей порівняти – означає висловити своє ставлення, тобто оцінити щось або когось [43, с. 302].

Розглядаючи теоретичні аспекти питання оцінки як лінгвістичної категорії, важливим буде звернути увагу й на питання її структури.

Лінгвістична структура категорії оцінки базується на таких основних компонентах, як:

1) суб'єкт оцінки – той, хто наділяє цінністю певний предмет / особу / явище / властивість.

Таким суб'єктом може бути особа або соціум, що оцінює або з погляду якого автор подає оцінку в тексті. Також суб'єктом оцінки може й соціальна група, суспільство, нація й навіть людство [40, с. 40].

2) об'єкт оцінки – предмет / особа / явище / властивість, якому надають певної цінності.

У широкому розумінні об'єктом оцінки мовознавці називають будь-який об'єкт, що потрапляє до компаративного класу за своїми природними або потенційними властивостями, здібностями, вчинками тощо. До прикладу, у літературному дискурсі об'єктами оцінки автора можуть бути: інтимно-особистий простір (сім'я, друзі, кохані, близькі люди); переконання та погляди головних героїв на якусь проблему або питання; зовнішність та вчинки головних героїв літературного твору; їх побут; природа тощо.

3) сама оцінка (абсолютна або порівняльна, позитивна або негативна тощо);

4) підстава – те, з погляду чого здійснено оцінювання [40, с. 39].

Відмітимо, що підстави оцінок учені поділяють на кілька типів:

- почуття або відчуття (оцінки, підставою яких є відчуття чи почуття, називають суб'єктивна та об'єктивна оцінка);
- зразок, ідеал, стандарт (мотиви використання зразка, ідеалу чи стандарту як підстави оцінки такі: визнаючи об'єкт хорошим, ми оцінюємо його з погляду стандарту / стереотипу, якому він має відповідати, аби бути хорошим);
- якась інша оцінка (до прикладу позитивна чи негативна оцінка).

У будь-якій мові категорія оцінки передбачає, окрім вище описаних основних компонентів, ще й такі додаткові елементи, як: стереотипи та шкала оцінок. Ці елементи завжди утримуються у свідомості мовця, хоча безпосередньо в мові не реалізуються [48, с. 130].

Таким чином, наразі існує досить багато трактувань поняття «оцінки» як лінгвістичної категорії. Оцінність як термін лінгвістики охоплює різноманітні мовні одиниці з оцінною семантикою та передає позитивне або негативне ставлення мовця до оцінюваного предмета, явища або поняття. При цьому позитивна або негативна змістова шкала оцінності формується відповідно до визначених у суспільстві соціальних, національно-культурних, моральних цінностей.

1.2. Класифікація оцінної лексики, функції категорії оцінки

Отож, лінгвістичний аспект категорії оцінки становить уся сукупність засобів і способів її вираження – лексичних, синтаксичних, фонетичних, психологічних тощо, які здатні відобразити у мові елементи оцінної ситуації.

Наразі у мовознавстві та лінгвістиці існують різноманітні за критеріями й функціями класифікації оцінки та оцінної лексики, що зумовлено передусім складною багатокомпонентною структурою цієї категорії.

Так, найбільш поширеними на сьогодні є такі підходи до класифікації оцінної лексики, як:

1) позитивна – негативна – нейтральна

Лексичними одиницями такої оцінної лексики є слова (які можуть належати до будь-якої частини мови) та словосполучення з позитивною, негативною та нейтральною семантикою відповідно. Наведемо деякі приклади:

Позитивна оцінна лексика: *beautiful day, charming girl, honest politic etc.*

Негативна оцінна лексика: *lazy man, thief, dumb, fascist etc.*

Нейтральна оцінна лексика: *young, as usuall etc.*

Отож, оцінки можуть бути позитивними, негативними або ж нейтральними, що залежить від того, як кваліфікують суб'єкт оцінювання – «добрий», «поганий» або «байдужий».

2) об'єктивна – суб'єктивна

Так, оцінка так чи інакше знаходиться під впливом двох факторів: об'єктивної норми, що існує у суспільстві та суб'єктивної норми (свого уявлення про ознаки певного предмету, події або явища). Зіставляючи (оцінюючи) своє та чуже уявлення про такий предмет, людина робить висновок про відхилення якостей предмета від рівня норми і здійснює оцінну предикацію. У різних випадках переважає або об'єктивна, або суб'єктивна норма оцінки [30, с. 46].

Суб'єктивна оцінка охоплює раціональну, тобто логічну, інтелектуальну оцінку мовцем висловлення щодо його співвідношення з дійсністю. Ця оцінка виражає реакцію не почуття, а розуму, логіки роздумів особистості [40, с. 48].

Одним із критеріїв розбіжності об'єктивної та суб'єктивної оцінок є лексикографічна фіксація першої. Суб'єктивна оцінка зазвичай зумовлена контекстуально, реалізується в цій мовленнєвій ситуації [48, с. 131].

3) абсолютна – порівняльна

Основу абсолютних оцінок формують предикати “добре” – “погано”, основу ж порівняльних оцінок – “краще” – “гірше”.

Абсолютна оцінка пов'язана здебільшого з одним об'єктом, а порівняльна – щонайменше з двома об'єктами або двома станами одного й того самого об'єкта. В абсолютних оцінних структурах порівняння безпосередньо не виражене. У таких судженнях, як правило, закладена інформація про певний оцінний стереотип і шкалу, на які зорієнтовано оцінку, тобто абсолютна оцінка містить імпліцитне порівняння, що базується на сукупності соціальних стереотипів, тоді як для семантики порівняльної оцінки релевантним є порівняння об'єктів один з одним [40, с. 50].

При порівняльній оцінці мова може йти щонайменше про два об'єкти або два стани одного й того самого об'єкта. При цьому такі оцінні вислови мають конструктивні розбіжності: для відбиття порівняльної оцінки використовуються більш складні конструкції. Що стосується семантики цих двох типів оцінки, то абсолютна оцінка виявляється більш складною, бо в неї порівняння присутнім імпліцитно та припускає наявність фонових знань про об'єкт оцінки [48, с. 131].

Окремо можна виділити й іншу класифікацію оцінки, згідно якої оцінки можна поділити на такі три типи:

I. Раціональна оцінка, яка орієнтується на логічні судження і визначається на основі властивих певному предмету або особі характеристик. Тобто, шкала раціональної оцінки має вигляд своєрідної опозиції «норма» або «не норма» яку можна продемонструвати протиставленнями «доречно» або «недоречно», «правдиво» або «неправдиво», «добре» або «погано» і т. д. (наприклад, *recidivist, gangster* – це погано; *scientist, doctor* – це добре).

Отже, раціональна оцінка у виборі тієї чи іншої лексики ґрунтується на принципі наявності семи «хороший»/«поганий» у значенні слова. В результаті аналізу можна виділити дві групи таких слів:

1) безпосередньо оцінні слова (маркер оцінки знаходиться в самій його дефініції, наприклад: а) *pig* – свиня – *domestic and wild animal* – свійська або дика тварина; б) *dirty, greedy person* – (розм.) гидка, жадібна, людина);

2) похідні оцінні слова (для виявлення оцінки потрібні подальші перетворення дефініції, наприклад: *loafer* – нероба – *a lazy person*, *idler* – *idle*, *inactive*, *motionless*, *do-nothing*; нероба – ледачий, неактивний, нерухливий, той, хто нічого не робить) [48].

II. Оцінка, що орієнтована на емоційне ставлення до предмета оцінки того, хто говорить. Через відсутність конкретного визначення емоцій та їх різнобарв'я емоційно-оцінна шкала має узагальнений вигляд. Основною опозицією шкали є протиставлення «засудження/ схвалення», що імплікує трансформовану оцінку «плюс (тобто, позитивна) /мінус(тобто, негативна)».

Класифікація емоційної позитивної оцінки також передбачає виділення таких її підтипів:

- 1) пестливість (частіше за все стосується жінок, дітей, наприклад, *birdie* – пташечка);
- 2) пустотливість (*rolly-poly* – пампушечка (про товсту людину));
- 3) захоплення (*virtuoso* – віртуоз);
- 4) схвалення, співчуття (*belle* – красуня);
- 5) жартівливість (*lord* – володар (про чоловіка)).

Тип емоційної негативної оцінки можна продемонструвати у вигляді наступних підтипів оцінок:

- 1) осудлива (*cad* – грубіян);
- 2) зневажлива (*brat* –шибеник),
- 3) знищувальна (*tummy* – коричнева фарба, негритьянка);
- 4) презирлива (*sirrah* – (презирл.) пане);
- 5) лайлива (*witch* – відьма);
- 6) образлива (*darkey* – чорношкірий).

III. Оцінці відводяться різні місця в структурі значення слова: вона може бути складовою денотата (*beauty* – краса, *criminal* – злочинець) або конотації (*crumb-bum* – гнида пузата, *pussy (voice)* – вкрадливий голос), тобто щодо одних сфер діяльності суб'єкт актуалізує установки логічного сприйняття, щодо інших – чуттєво-образного. Однак, коли судження та переживання знаходяться

в органічній єдності, йдеться про раціонально-емоційний тип оцінки (наприклад, *mug* – простак) [48].

Оцінний компонент може виділятися у словах конкретної оцінки (оцінки за певною конкретною рисою). До цієї групи можна віднести оцінки за:

- 1) зовнішністю людини: *handsome, nice, beautiful, ugly* та ін.;
- 2) особливостями мови: *lisping, inarticulate*;
- 3) розумовою діяльністю: *capable, clever, dull, stupid, silly*;
- 4) характером: *active, quiet, placid, hot-tempered*;
- 5) вміннями і навичками: *skilful, expert, experienced* тощо [48].

Отже, в загальному вигляді класифікацію оцінної лексики можна представити таким чином (рис. 1.2):

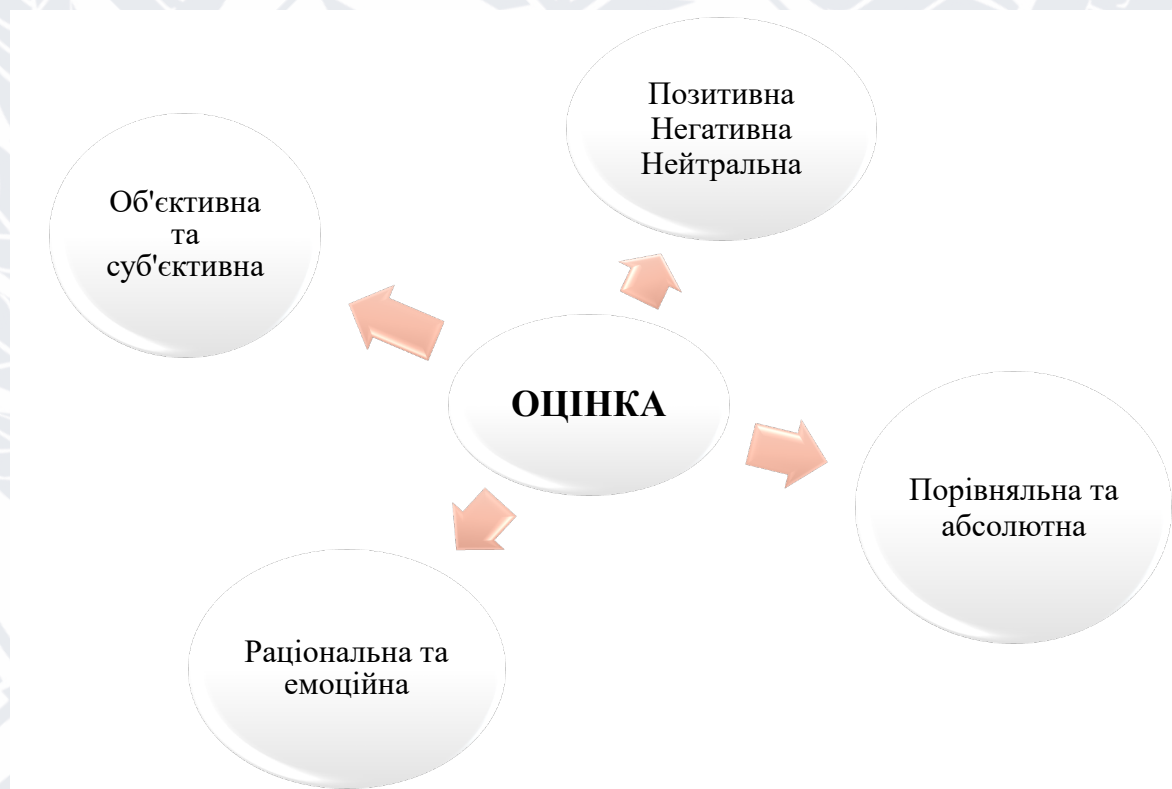

Рис. 1.2. Класифікація оцінної лексики

Питання ж функцій оцінної лексики безпосередньо залежить від типу дискурсу та жанру тексту, в якому така лексика вжита. У нашому дослідженні ми розглядатимемо функції оцінної лексики у літературному дискурсі, а саме – у текстах художнього стилю.

Слід одразу наголосити, що літературний дискурс та будь-який художній текст у ньому спрямований насамперед на чуттєве відображення певної авторської дійсності за допомогою уявлень, оцінок та емоцій. Оцінність є однією з глобальних категорій художнього тексту [39, с. 153].

З цією метою автори художніх літературних творів можуть використовувати як звичайні словникові лексичні одиниці на позначення понять добра і зла, правди і неправди, справедливості і несправедливості, користі і шкоди, краси і потворності, дозволеного і забороненого та ін., так і різноманітні лексичні стилістичні засоби (епітети, метафори, порівняння, фразеологізми тощо). Їх оцінна семантика розкривається у відповідних контекстуальних умовах вживання [14, с. 19].

В такий спосіб автори художніх творів створюють певні образи та символи, оцінний зміст яких розкривається у текстах на лексичному, фразеологічному та стилістичному рівнях. Наведемо деякі приклади:

Так, у романі Ш. Бронте «Джейн Ейр» авторка широко використовує оцінну образну лексику різного емоційно-оцінного забарвлення при описі зовнішності головної героїні свого роману: на початку роману авторка описує її як «*as white as clay or death*» («бліда як крейда або смерть»), використовує також такі вирази, як: «*a mere spectre*» («просто привид»), «*fleshless and haggard face*» («змарніле, виснажене обличчя»), тобто подає її образ читачеві з більш емоційно-негативної сторони. Наприкінці ж роману в описі зовнішності головної героїні переважає позитивна оцінна лексика: *blooming, smiling, truly pretty, sunny-faced girl, dimpled cheeks, blissful mood, radiant hazel eyes* («Квітуча, усміхнена, воістину гарненька, сяюча дівчина, щоки з ямочками, блаженний стан, променисті карі очі») [39, с. 153].

Отож, серед основних функцій оцінної лексики у художніх текстах можна виділити такі:

- описово-характерологічна функція (створення психологічного портрета персонажів);

- інтерпретаційна та емоційно-оцінна функції (емоційна інтерпретація світу, зображеного в тексті та його оцінка);
- інтенційна функція (виявлення та відображення внутрішнього емоційного світу образу автора та його наміри);
- емоційно-регулятивна/впливова функція (вплив на читача) [22, с. 42-43].

Таким чином, можемо стверджувати, що оцінна лексика (як звичайна, так і стилістично-образна) зазвичай входить у ядро тексту художнього стилю, є невід'ємним її елементом і служить не тільки цілям повідомлення тієї чи іншої інформації читачеві, але і здебільшого виконує функцію емоційного та емоційно-оцінного залучення уваги читача.

1.3. Взаємодія емоційності та оцінної лексики

Отже, поняття оцінки нерозривно пов'язане з вираженням емоційного ставлення людини до об'єкту висловлювання. Даючи оцінку комусь або чомусь, людина висловлює своє позитивне або негативне ставлення за будь-якою ознакою, послуговуючись при цьому власними емоціями та почуттями. Тобто, значна частина оцінної лексики потенційно зв'язана з емоційним компонентом, адже все, що оточує людину викликає в неї оцінну реакцію [48].

Оцінність, особливо у мові літературного дискурсу, виявляє зв'язок з емоційністю, експресивністю, а також має певний зв'язок й із поняттям образності. Нижче спробуємо з'ясувати зв'язок оцінної лексики із цими поняттями.

Отож, оцінна лексика може бути як нейтральною, так і експресивною (у тому випадку, якщо мовець або автор того чи іншого художнього твору хоче підкреслити своє ставлення до суб'єкта оцінки). У такому разі оцінний лексичний компонент виконує інформативну функцію, тоді як експресивний компонент, не змінюючи семантичного значення цієї лексичної одиниці, надає прагматичного впливу на слухача. Тобто до експресивності належить усе те, що робить мову більш яскравою, дієвою та вражаючою.

Експресивність у мові може бути представлена такими формами, як образна (тобто, заснована на метафоричному перенесенні) і збільшувальна

(тобто, із застосуванням слів-інтенсифікаторів на кшталт *all, ever, even, quite, really, absolutely, so* та ін.) [43, с. 303].

На думку Селіванової О.І., експресивність як компонент конотативного значення, за допомогою якого слово може виражати суб'єктивне ставлення мовця до адресата або комунікативної ситуації загалом, безперечно, виходить за межі системи мови і створюється лише в мовленні із залученням невербальних елементів, хоча деякі слова містять певні прагматичні ознаки. У цьому розумінні експресивність безпосередньо переноситься на оцінність [34, с. 48].

Приходько Г.І., висловлює думку про мовно-універсальний характер оцінки, про включення її до всіх сфер людського буття, що дозволяє розглянути оцінку у всій багатоплановості її мовного та мовленнєвого вираження як категорію з яскраво вираженим семантико-прагматичним характером [29, с. 23].

Оцінка може також бути й образною. У лінгвістиці під образністю розуміють особливий компонент значення, що відображає асоціації або уявлення, пов'язані з певними словами, а через нього і з конкретним словом. Образне оцінне висловлювання у мові є, безумовно, також і експресивним, оскільки саме художній образ є одним із засобів створення експресивності. До образного способу вираження оцінки на рівні лексики належать метафора, образне порівняння, алюзії тощо.

Також, як ми вже зазначали вище, оцінна лексика пов'язується й із поняттям емоційності. Це можна пояснити тим, що емоції логічно залежать від оцінок, що виникають на їх основі. Ситуації, які оцінюються як добрі чи погані, викликають позитивні або негативні емоції відповідно. Такий тісний зв'язок цих явищ розглядається деякими дослідниками та науковцями як підстава для об'єднання емоційного й оцінного компонентів у один, що дає їм підстави розглядати поняття «оцінність» та «емоційність» як синонімічні.

При з'ясуванні сутності емоцій у мовознавчій науці доводиться зіштовхуватися з великою кількістю різноманітних підходів до їх визначення, які подаються лінгвістами в їх розвідках. Так, наприклад, В.І. Шаховський

стверджує, що емоції є однією з форм відображення світу, відношення, у яких вони знаходяться до людини, тобто це не властивості предметів і явищ, а їх значення для життя людини. Емоції є способом оцінки цього значення для конкретної людини і через неї – інформацією про стан внутрішнього «я», її свідомості та психіки. Емоції є тільки там, де є інтерес...».

У свою чергу, В. І. Жельвіс вважає, що емоції – це такий спосіб ставлення людини до навколишнього світу та до самої себе, який виражається у вигляді безпосереднього переживання. Основним принципом зарахування слова до рядів емотивної лексики, на думку більшості лінгвістів, є зовнішня функціональна ознака: якщо слово виражає чи здатне виражати емоції, то воно є емотивним. Отже, емотивна лексика значно відрізняється від номінативної, адже її семантичним призначенням є не тільки номінація денотата, але й вираження емоційного ставлення мовця до ситуації спілкування чи до предмету мовлення.

Лексика, що називає емоції, має асоціативно-емотивний характер, тому що вона, не виражаючи емоції, асоціативно відправляє свідомість мовця до сфери емоцій. Вона є лише логічною думкою мовця про почуття, тоді як лексика, що виражає емоції, є безпосередньою їх маніфестацією в мовленні та супроводжується внутрішнім і зовнішнім переживанням мовця. Саме цей тип мовних засобів має емотивний характер, їх основною та невід'ємною характеристикою є емотивність.

У лінгвістичній науці емотивність визначається як «іманентно властива мові семантична властивість виражати системою своїх засобів емоційність як факт психіки, відображені в семантиці мовних одиниць соціальні й індивідуальні емоції».

В. І. Жельвіс називає емотивність вираженням емоцій, при якому спілкування зберігає свою життєвість, природність, емоційність [43, с. 304].

М. С. Ретунська стверджує, що емотивність є мовним відображенням емоцій засобами різних мовних рівнів, зокрема й лексичного, який не тільки

пов'язаний із вираженням емоційно-оцінного ставлення відправника мовлення, але спрямований на створення у слухача емоційного резонансу [27, с. 61].

В. І. Шаховський, досліджуючи явище мовної емотивності, з'ясував, що вона має два плани: план змісту і план вираження, через які маніфестуються емоційні ставлення / стани мовців. Крім того, у процесі дослідження автор установив три типи емотивності слова: власне емотивність, емотивність як одна з реалізацій семантики слова та контекстуальна емотивність. Відповідно, було виокремлено три рівні вираження емотивності:

- 1) емотивне значення;
- 2) конотація як компонент, сполучений з логіко-предметним компонентом значення слова;
- 3) рівень емотивного потенціалу [27, с. 62].

Основою першого рівня є емотивне значення як основний ядерний компонент семантики слова, на другому рівні емотивність виражається через конотацію, яка не завжди може бути реалізована в різноманітних уживаннях слова як його компонент, тоді як рівень емотивного потенціалу нічого не змінює в семантиці слова, проте проявляє його приховану конотацію при реалізації в тексті, тобто співвіднести з мовною системою ми можемо тільки перший рівень вираження емотивності слова, у той час як два останніх залежать безпосередньо від контексту їх функціонування, а тому є периферією мовленнєвої складової. Визначаючи емотивність як семантичну категорію, багато дослідників зосереджують увагу на її номінативному аспекті, інші ж, навпаки, важливішим вважають функціональний, розглядаючи мовні та мовленнєві засоби її вираження. Емотивність лексичних одиниць відіграє неабияку роль, адже завдяки їй посилюється їх комунікативна значущість, збагачуючи, насичуючи та підсилюючи комунікативну компетенцію мовця задля прагматичного впливу на адресата.

Однак емоційність і експресивність не є тотожними поняттями. Так, відомий філософ Д. Юм свого часу зазначав, що оцінка й емоції співвідносяться так само, як відчуття і сприйняття: емоції рівносильні приємним і неприємним

відчуттям та включають у себе оцінний компонент, тоді як оцінка, подібно до сприйняття, є здатністю робити висновки про моральні та естетичні цінності на основі відчуттів [43, с. 304].

Розвиваючи цю теорію, німецький філософ та психолог Ф. Brentano вважав відмінною ознакою оцінки адекватність оцінного судження моральним нормам, оскільки далеко не завжди оцінка в емоційній структурі й оцінка в складі картини світу збігаються, адже людина може відчувати ірраціональні емоційні реакції [43, с. 304].

Швейцарський лінгвіст Шарль Баллі вказував на розмитість кордонів між раціональним і емоційним: «людська думка коливається між логічним сприйняттям й емоцією і найчастіше думка складається з логічної ідеї та почуття» [43, с. 303]. Тісне переплетіння логічного й емоційного в процесі оцінювання відображено в такому його визначенні оцінки: «емоційно інтелектуальне виявлення ціннісного значення суб'єктом» [43, с. 304].

Слід наголосити на тому, що однією з характерних ознак емоційності та оцінності є те, що семантика емоційності лежить у діапазоні «схвалення-несхвалення» і є відображенням, як правило, суб'єктивних почуттів, тоді як оцінність ґрунтується на опозиціях «добре-погано», «значуще-незначуще», тобто ґрунтується на концепції прагматичної цінності для людини: «Оцінка відображає співвідношення між предметами об'єктивної дійсності або їх властивостями (їх природним буттям) і нашими потребами» [43, с. 304]. З огляду на це, лінгвісти та мовознавці наголошують на тому, що емоційність слід розглядати як комунікативно-семантичну категорію, а оцінність – як категорію комунікативну та логіко-прагматичну [43, с. 304].

С. Іваненко емоційну оцінку вважає «елементом естетичної, а також підґрунтям раціональної оцінки, тому що емоція – це біопсихосоціальна одиниця, і оцінка, побудована на її основі, не може бути чисто емоційною чи чисто раціональною» [14, с. 18].

Рис. 1.3. Особливості вираження оцінності, експресивності та емоційності в мові

Отож, емоційні й експресивні одиниці містять негативну або позитивну конотацію, але оцінність є поняттям ширшим: оцінку можуть передавати й нейтральні мовні засоби, які вносять елемент об'єктивного осмислення, тоді як емоційна оцінка, навпаки, вносить відчутний елемент суб'єктивізму в мову.

Таким чином, емоційність, експресивність і оцінність у мові відображають різні, хоча і тісно взаємопов'язані мовні категорії.

1.4. Труднощі перекладу оцінної лексики в англійських художніх творах

Переклад сьогодні є однією з важливих форм міжкультурної комунікації, під яким слід розуміти перетворення тексту оригіналу (або першотвору) у текст перекладу (друготвору). Тобто, внаслідок процесу перекладу здійснюється передача інформації, що міститься у словесному тексті першотвору, у текст перекладу [16, с. 131].

В наш час переклади здійснюються з однієї мови на іншу й охоплюють чи не увесь спектр літератури та документів, адже перекласти на будь-яку мову

світу можна вірші та поеми, художню прозу, наукові та науково-популярні книги й журнали з різних галузей знань, дипломатичні документи, ділові папери, статті та промови політичних діячів тощо. Для всіх видів перекладацької діяльності, незважаючи на ступінь обдарованості та творчої ініціативи перекладача, загальними є два таких обов'язкових положення:

- мета перекладу, тобто перекладач повинен якомога ближче ознайомити читача або слухача, що не знають мови оригіналу, із текстом, що перекладається;

- здійснити якісний переклад, тобто правдиво і в повній мірі виразити засобами однієї мови те, що вже виражено раніше засобами іншої мови [16, с. 131].

Під час перекладацької діяльності перед кожним перекладачем завжди постає завдання передати зміст тексту-оригіналу іншою мовою, щоби донести його з усією повнотою і чіткістю, аби переклад обов'язково відповідав нормам тієї мови, якою перекладався оригінал.

Загалом результати процесу перекладу та його якість передусім обумовлюються ступенем смислової близькості тексту-оригіналу до тексту-перекладу, а також жанрово-стилістичною приналежністю тексту, що перекладається.

У нашому дослідженні основна увага буде приділена перекладу з англійської мови на українську творів художньої літератури, а саме оцінної лексики, що міститься в таких творах.

Загалом відмітимо, що теоретичні аспекти художнього перекладу були предметом досліджень таких науковців, як В. Карабан, Н. Ктитарова, О. Потебня, В. Коптілов, О. Чередниченко, Т. Казакова, К. Норд, Ф. Шлейермахер та ін.

Сьогодні інтерес до проблеми перекладів художніх творів літератури з однієї мови на іншу зумовлений тенденцією сучасного перекладознавства до інтеграції з такими гуманітарними науками як літературознавство, мовознавство, лінгвістика, культурологія тощо.

У зв'язку з тим, що форма і зміст художнього твору перебувають у нерозривній діалектичній єдності, найважливішим завданням художнього перекладу є збереження цієї єдності. Перекладач повинен не тільки правильно відтворити ідеї автора оригіналу, а й відобразити спосіб художнього втілення цих ідей, передати образність оригіналу з не меншою силою, аніж це зробив його автор. Звідси пильна увага перекладача художнього твору повинна бути прикута до його семантики і стилістики.

Таким чином, у художньому перекладі важливо зберегти форму, жанр, зміст, структуру й естетичний вплив оригіналу тексту із урахуванням усіх мовних особливостей і мови оригіналу, і мови перекладу [46, с.12].

Важливим є й мовознавчий аспект перекладу творів художньої літератури з однієї мови на іншу. Доречним буде відмітити, що у вітчизняній науці одним з перших, хто звернув увагу на проблему перекладу в контексті мовних досліджень, був О. Потебня, який, відштовхуючись від твердження Гумбольдта, що «найважливішою метою всіх мистецтв є перетворення дійсності в образ», науковець дійшов висновку, що література є таким собі «мисленням в образах» [28, с. 23].

Отож, О. Потебня досліджував процес втілення художньо-образного світу літературного твору в мову, і його сприйняття читачем через мову.

Такого ж підходу дотримувались й інші дослідники, як вітчизняні, так і зарубіжні. Зокрема, ряд німецьких дослідників (М. Науман, Д. Шленштедт, К. Барк, Р. Ленцер) наполягають, що «світ» будь-якого художнього твору сприймається лише через мову, тобто через художній текст й мовний потенціал, що у нього закладений/

Вагомий внесок у дослідження літературознавчого аспекту перекладу художніх творів здійснив й український мовознавець та перекладач В. Коптілов. Його новаторством стало те, що він зумів сформулювати визначення поняття перекладу з урахуванням як літературознавчих, так і лінгвістичних чинників, визначивши його як процес, «в якому перекладний твір зберігає ідейно-образну структуру оригіналу іншомовного літературного твору і

виступає як його семантико-стилістична паралель» [11, с. 34]. Отже, В. Коптілов вказав на появу нового етапу українського перекладознавства, а саме на розростання його в широку розгалужену систему знань.

Переклад будь-якого художнього твору з однієї мови на іншу є непростим та доволі відповідальним завданням для кожного перекладача. З точки зору мовознавчого аспекту це пов'язується із тим, що будь-який твір літератури (чи то національної, чи то світової) містить в собі надзвичайне різноманіття лексичних одиниць та засобів виразності, оцінки та емоційності, які часто не мають еквівалентів або відповідників у мові перекладу.

Відмітимо, що література кожного народу має свої національні риси, свої національні особливості, й неодмінно – свою мову, якою автор звертається через літературний твір до своїх читачів. Зважаючи на цей факт, не всі твори світової (зарубіжної) літератури люди в усьому світі можуть сприймати саме тією мовою, якою вони написані (тобто, мовою оригіналу). Тому в умовах сьогодення переклад творів зарубіжної літератури (особливо всесвітньо відомих літературних творів та авторів) є вкрай важливим та необхідним.

Так, до прикладу, англійські твори художньої літератури та їх переклади українською мовою відображають образи культури-джерела і несуть українському читачеві інше світосприймання, яке включає спільне й відмінне в переживанні людьми двох культур тих чи інших проблем буття. Як правило, відмінності між культурами спричинені такими основними факторами: географічними, історичними, культурними і психологічними. Зокрема, відмінності української і англійської образних систем зумовлені різними умовами й шляхами їх розвитку, що при перекладі викликають зіткнення двох типів свідомості і спричиняють вербальні трансформації елементів та образів.

Переклад є різновидом міжмовного і міжкультурного посередництва, у процесі якого створюється текст мовою перекладу, що є комунікативною і естетичною (коли йдеться про художній переклад) рівноцінною заміною тексту оригіналу. У зв'язку з цим постає питання адекватності й еквівалентності перекладу, а також шляхів їх досягнення. У разі з художнім текстом може йтися

про функціонально-прагматичну адекватність тексту оригіналу і тексту перекладу, метою якої є рівнозначний вплив обох текстів на реципієнтів, що є носіями різних мов.

Тут доречною є апеляція до теоретичних міркувань А.В. Федорова, який одним із перших у східнослов'янському перекладознавстві сформулював дефініцію поняття «адекватності перекладу» як «вичерпної передачі змісту першотвору і повноцінної функціонально-стилістичної відповідності йому» [5, с. 124].

Поняття «еквівалентність» перекладу також передбачає встановлення між текстом оригіналу і текстом перекладу відношень рівнозначності та рівноцінності, проте вони дещо іншого характеру – це точність, повнота передачі змісту тексту оригіналу засобами мови перекладу на смисловому, лексико-семантичному, граматичному, стилістичному та функціонально-прагматичному рівнях. Спільною ознакою понять «адекватність» і «еквівалентність» перекладу є збереження в тексті перекладу функціонально-комунікативної спрямованості тексту оригіналу. Проте поняття «адекватність» є ширшим за поняття «еквівалентність», адже еквівалентність – це кількісна і функціональна характеристика, тобто відношення між окремими елементами (знаками) тексту, конструкціями і навіть текстами, а адекватність є якісною оцінкою відповідності тексту перекладу текстові оригіналу. Еквівалентність ґрунтується на критерії процесуальності, а адекватність – на критерії результативності. Оскільки в дослідженні зіставляються результат перекладацької діяльності – текст перекладу – з текстом першотвору, то будемо оперувати саме поняттям «адекватність» [5, с. 123].

Як свідчить перекладацька практика, переклад може набувати статусу адекватного навіть якщо перекладачеві не вдалося відшукати лексикографічні відповідники деяким елементам тексту оригіналу, адже О.Д. Швейцер підкреслював, що між первинним і вторинним текстом встановлюються асиметричні відношення, а отже, між оригіналом і перекладом відсутні

однозначні відношення. У такому разі найпотужнішими прийомами досягнення адекватності перекладу виступа [5, с. 124].

Тобто, кожна мова має власну систему значень, понять та образів, що демонструє світогляд населення та спосіб мовного вираження у контексті мовних, літературних та культурних традицій. Образне мислення будь-якого етносу відображається у художніх образах та особливостях форми, в результаті перекладу яких реципієнт не повинен відчувати невідповідність у сприйнятті. Тобто, під час перекладу художнього твору літератури (на прикладі англійської та української мов) перекладач має дотримуватись балансу між цими мовами та культурами [24, с. 11].

Нижче розглянемо основні відмінності тексту оригіналу та тексту перекладу у рамках порівняльного літературознавства (рис. 1.4):

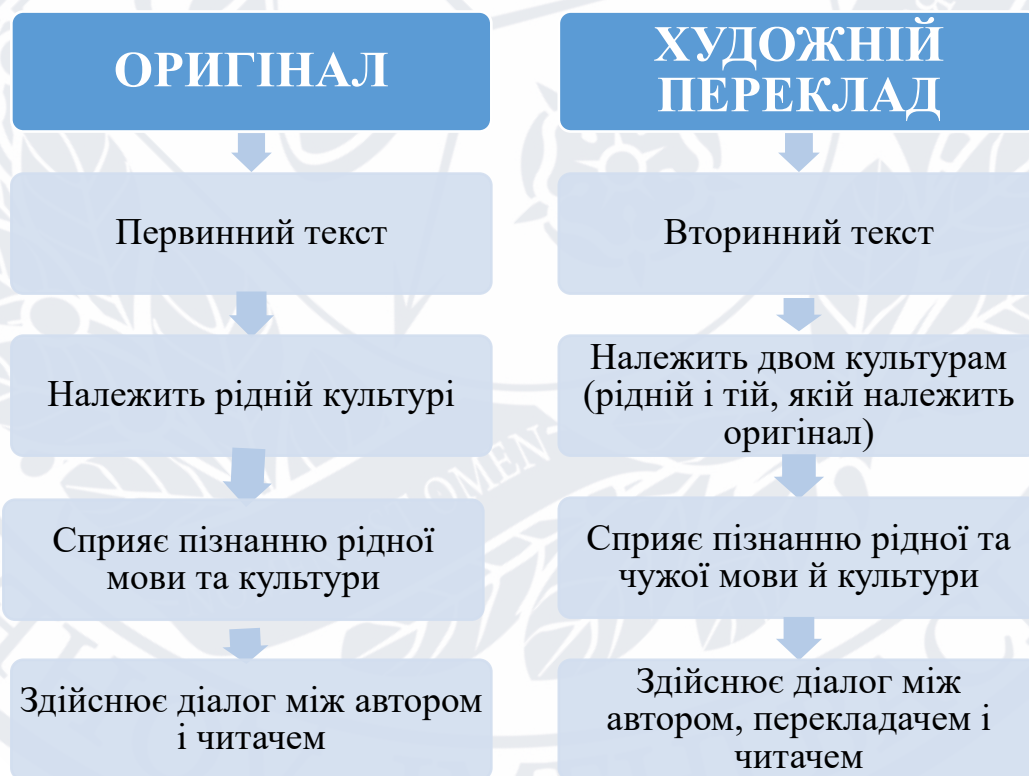

Рис. 1.4. Основні відмінності художнього перекладу від оригіналу літературного твору

Отож, основна різниця між оригіналом літературного твору і його перекладом полягає в тому, що перед автором першотвору (оригіналу) стоїть відображена ним жива дійсність, або ж сконструйований ним певний уявний світ; натомість перед перекладачем постає вже опосередкована художня дійсність у вигляді чужого твору, що перекладається. Разом з тим переклад регламентує й завдання, що обмежені рамками твору-оригіналу (зміст, форма, жанр, мовні особливості тощо). Саме ці рамки для перекладача і є фактором, що особливо ускладнюють завдання перекладу. Крім того, на відміну від автора оригінального твору, перед перекладачем стоїть готова ідея, готові образи, втілені в художню форму іншою мовою [17, с. 259].

Засоби вираження оцінної лексики при перекладі художніх творів з англійської на українську мову, за допомогою яких перекладач здійснює перехід від одиниць оригіналу до комунікативно рівноцінних їм одиниць перекладу, відіграють надзвичайно важливого значення. Тому у процесі перекладу оцінних лексичних одиниць перекладач має прагнути, перш за все, до адекватної передачі відповідного стилістичного маркування, використовуючи для цього різні перекладацькі прийоми та трансформації [48, с. 132].

Що ж слід розуміти під поняттям «перекладацькі трансформації»? Так, за українським перекладознавцем І. Корунцем, трансформації – це перетворення, за допомогою яких можна здійснити перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу у визначеному сенсі. Тобто перекладацькі трансформації – це способи перекладу, що можуть бути використані під час перекладу різних джерел, коли словникова відповідність структури відсутня або не може бути використана за умовами контексту [12, с. 43].

І. Корунець виокремлює такі види трансформацій:

1. Лексичні, які містять транскрибування та транслітерацію, калькування, лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція).

2. Граматичні, серед яких науковець розрізняє синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), граматичні заміни (заміни форм слова, частин мови, членів речення), членування і об'єднання речень.

3. Комплексні, або лексико-граматичні, до яких належать експлікація (описовий переклад), антонімічний переклад та компенсація. Також окремо він визначає технічні прийоми перекладу: додавання, переміщення та опущення [12].

Українська науковиця, кандидат філологічних наук Н. Ктикарова виділяє чотири типи перекладацьких трансформацій:

1) перестановки: зміна порядку розташування компонентів складного речення, а також зміна місця слів і словосполучень;

2) заміни: компенсація, синтаксичні заміни в структурі складного речення, заміна частин мови, компонентів речення та словоформи, заміна причини на наслідок (і навпаки), конкретизація, генералізація, членування і об'єднання речень, антонімічний переклад;

3) опущення;

4) додавання.

Науковиця також зазначає, що згадані вище перекладацькі трансформації в «чистому вигляді» трапляються досить рідко. Як правило, різного роду трансформації комбінуються [16].

А. Фітерман та Т. Левицька в спільному дослідженні виділяють 3 типи перекладацьких трансформацій:

1) граматичні трансформації. До них належать прийоми опущення й додавання, перестановки, перебудови та заміни синтаксичних конструкцій;

2) стилістичні трансформації. До поданого типу можна зарахувати такі прийоми, як синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація;

3) лексичні трансформації. Тут варто зазначити опускання, заміну та додавання, конкретизацію та генералізацію елементів речення [20, с. 73].

Я.Й. Рецкер, у свою чергу, виділяє лише два види трансформації: граматичні, до яких належать заміни частин мови або членів речення, та

лексичні, що включають конкретизацію, генералізацію, диференціацію значень, компенсацію втрат, що виникають у процесі перекладу [7, с. 148].

Також запорукою вдалого перекладу оцінної лексики є дотримання перекладачем вимог адекватності, тобто відтворення засобами цільової мови того ефекту та впливу, що здійснює дана лексика на читача тексту оригіналу.

Отже, нижче розглянемо основні способи та трансформації, які застосовуються при перекладі оцінної лексики, що міститься у художніх літературних творах.

Калькування – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин, тобто морфем або слів (у випадку сталих словосполучень), їх лексичними словниковими відповідниками в мові перекладу.

Наведемо приклад використання способу калькування при перекладі оцінної лексики:

Оригінал:

“...As he sat in the usual morning traffic jam, he couldn't help noticing that there seemed to be a **lot of strangely dressed people** about” [57, с. 2].

Переклад:

«...Застрягнувши, як завжди зранку, у вуличній тисняві, він не міг не зауважити, що навколо, здається, **дуже багато дивно вбраних людей...**» [54, с. 9].

Можемо бачити, що український переклад оцінної лексики у наведеному вище прикладі є повним аналогом англійського оригіналу, тому оцінне значення цих словосполучень є однаковим, тобто у перекладі відбулась послівна передача оцінки.

Трансформація додавання, що полягає у використанні в тексті перекладу додаткових лексичних одиниць для передачі оцінних лексичних елементів змісту оригіналу, наприклад:

Оригінал:

Переклад:

“*He was tall, thin, and very old, judging by the silver of his hair and beard, which were both long enough to tuck into his belt.*” [57, с. 6].

«Він був високий, худорлявий і, здається, дуже старий, бо довге сиве волосся й бороду можна було заткнути йому за пояс.» [54, с. 11].

У цьому випадку спостерігаємо, що при перекладі з англійської на українську мову перекладач додав слово «здається» задля вираження якоїсь невпевненості.

Трансформація перестановки, що передбачає використання у перекладі найближчого відповідника лексичної одиниці, що перекладається в іншому місці висловлювання в тексті перекладу, тобто у тексті перекладу при використанні перекладацької трансформації перестановки відбувається зміна порядку лексичних одиниць перекладу у порівнянні з порядком одиниць у тексті оригіналу. Наприклад:

Оригінал:

Переклад:

“*He supposed this was some stupid new fashion*” [57, с. 2].

«Мабуть, ще одна нова дурнувата мода!» [54, с. 9].

Можемо спостерігати, що при перекладі з англійської на українську була застосована перестановка оцінних лексичних одиниць, що надало українському перекладу більш виразного вираження негативної оцінки та відчуття незадоволення одного із героїв твору.

Трансформація вилучення (або опущення), що передбачає відмову від передачі семантично перенасичених слів, значення яких несуттєві у тому чи іншому контексті. Наприклад:

Оригінал:

Переклад:

“*She didn't look too gorgeous. **She** looked pretty old and all*” [58, с.61]. *привабливий. **Стара якась***» [55, с.45].

Отже, при перекладі поданого речення були опущені лексичні одиниці оцінки, які в українській мові не відігравали великого значення і завдяки цьому була досягнута бажана передача оцінки.

Генералізація – це заміна одиниці вихідної мови, яка має вузьке значення, одиницею мови перекладу з більш широким і узагальненим значенням, наприклад:

Оригінал:

Переклад:

“*Boy, I felt miserable. I felt so depressed, you can't imagine*” [58, с. 98].

«*Слухайте, а на серці в мене коту шкребли*» [55, с. 82].
«*Слухайте, а темінь – хоч в око стрель*» [55, с. 126].

Можемо відмітити, що у поданих прикладах український переклад оцінної лексики є більш образним, хоча й дещо узагальненим, порівняно із його англійським варіантом.

Конкретизація – це лексико-семантична заміна лексичної одиниці вихідної мови, яка має ширше значення, одиницею мови перекладу з порівняно вузьким значенням, наприклад:

Оригінал:

Переклад:

“*Dursley was enraged to see that a couple of them weren't young at all; why, that man had to be older than he was, and wearing an emerald-green*» [54, с. 9].

«*Містер Дурслі аж знетямився, побачивши, що там не тільки молодець таж отой чоловік у смарагдовій мантиї навіть старший за нього!*» [54, с. 9].

cloak!” [57, с. 2].

При перекладі оцінної лексики у поданому прикладі був застосований спосіб конкретизації

Логічна синонімія – це заміна одиниці вихідної мови одиницею мови перекладу, яка є для певного контексту її синонімом, наприклад:

Оригінал:

“*As he sat in the usual morning traffic jam...*” [57, с. 2].

Переклад:

«*Застрягни, як завжди зранку, у вуличній тисняві...*» [54, с. 9].

У поданому прикладі застосовано прийом логічної синонімії, при якому речення, що перекладались були синонімами тільки в даному контексті.

Модуляція (або змістовий розвиток), що передбачає заміну слова або словосполучення вихідної мови одиницею мови перекладу, значення якої є логічним наслідком значення вихідної мови. Наведемо приклади:

Оригінал:

“*They were nice guys*” [58, с.22].

“*Mr. Dursley couldn't bear people who dressed in funny clothes -- the getups you saw on young people!*” [57, с. 2].

“*The nerve of him!* ...” [57, с. 2].

Переклад:

«*Ото були хлопці!*» [55, с.7]

«*Містер Дурслі терпіти не міг, коли хтось одягався незвично: ви тільки подивіться на цю молодь!*» [54, с. 9].

«*Що за телепень!...*» [54, с. 9].

Отже, як можемо бачити, український переклад у наведених прикладах є логічним наслідком значення англійської мови, але в українському перекладі більш чітко виражена оцінка, зважаючи на контекст та образність сприйняття української мови.

Антонімічний переклад – це лексико-граматична трансформація, за якої заміна ствердної форми в оригіналі на заперечну форму в перекладі (або,

навпаки, заперечної на ствердну) супроводжується заміною лексичної одиниці мови оригіналу на одиницю мови перекладу з протилежним значенням. Також наведемо приклад:

Оригінал:

Переклад:

“*Mrs. Figg wasn't as bad as usual*” [57, с. 10]. «*Стара цього разу була добріша, ніж завжди*» [54, с. 15].

Так, у поданому прикладі можемо спостерігати заміну заперечної форми оригіналу на ствердну форму оцінної лексики у перекладі.

Таким чином, підсумовуючи усе вище сказане, можемо стверджувати, що труднощі перекладу оцінної лексики у художніх текстах зумовлені, перш за все, присутністю у такого роду текстах індивідуального авторського стилю, за якого оцінна лексика може виражатись через ряд мовних особливостей, що часто може викликати проблеми, пов'язані із її адекватним еквівалентним перекладом. Саме тому суттєвою проблемою перекладу оцінної лексики є досягнення еквівалентності та адекватності в процесі перекладу крізь призму кореляції об'єктивних та суб'єктивних чинників.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ І ФУНКЦІЙНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЖИВАННЯ ОЦІННОЇ ЛЕКСИКИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ОБРАЗІВ ЖІНОК-ЗЛОЧИНЦІВ

2.1. Характеристика створення образів жінок-злочинців у романах

Наразі категорія «художнього образу» є однією із провідних для таких наук, як літературознавство, мовознавство та лінгвістика. На сьогоднішній день існує низка визначень терміну «художній образ».

Так, у «Літературознавчій енциклопедії» (2007 р.) Ю. Коваліва подається одне з найбільш розгорнутих і ґрунтовних визначень, згідно з яким образ це «особлива форма художнього структурування дійсності, якій притаманна яскрава предметна чуттєвість». Образ вважається «категорією художньої гносеології як єдність форми і змісту, знаково виражений наслідок творчої діяльності, суб'єкт якої (письменник) відчув об'єкт, підтвердивши правочинність мімезису» [18, с. 178].

На думку А. Ситченка, «образ як результат процесу художнього відбиття утворює єдність емоційного й логічного аспектів, зумовлену об'єктивно-суб'єктивною природою художньої творчості і сприймання, що визначається естетичним ідеалом митця і впливає на особистісне формування читача» [44, с. 180].

Говорячи про образи людини, здебільшого оперують такими поняттями, як персонаж, герой, дійова особа і характер.

Цікавий підхід до трактування літературного персонажа представлений праці Л. Гінзбург. Дослідниця виходить з того, що персонаж художнього твору – це явище динамічне, яке зазнає в процесі сюжетного розгортання певного розвитку. У межах одного тексту (що особливо помітно у великих за обсягом творах, яким є роман), літературний персонаж здатний поставати в різних формах, сукупність яких формує його змістову цілісність і завершеність [44 с. 177].

Питання створення художнього образу у творах художньої літератури наразі вважається одним із мало вивчених та досліджених питань з точки зору мовознавчих та лінгвістичних наук. Словесний авторський образ того чи іншого персонажа відіграє важливу роль при створенні образу персонажа. Цілеспрямоване і ефективне використання мовних засобів для створення образів персонажів сприяють більш точному розумінню ідеї літературного твору та стилю того чи іншого автора.

Загалом варто наголосити, що питання створення словесно-художнього образу, його роль в структурі художнього твору привертає увагу багатьох лінгвістів і мовознавців. При цьому поняття «образ персонажа» художнього твору є досить широким. Це можна пояснити тим, що різні дослідники виділяють різні типи таких образів, серед яких, наприклад, опис зовнішності літературного героя, його соціальний портрет, психологічний портрет, характерні риси та прикмети, що відображають й вказують на емоційний стан персонажа тощо.

Так, більшість науковців зазначають, що основними характеристиками, з яких складається образ персонажа складають його зовнішні і внутрішні характеристики.

Найчастіше способи зображення внутрішнього світу героя ділять на "зсередини" і на "ззовні". Внутрішній світ персонажа "зсередини" зображується за допомогою внутрішніх діалогів, його уяви і спогадів, монологів і діалогів з самим собою, часом - через сни, листи та особисті щоденники. Зображення "ззовні" складається в описі внутрішнього світу персонажа через симптоми його психологічного стану, які проявляються зовні. Найчастіше це портретний опис героя - його міміка і жести, мовні звороти і манери, також це включає в себе опис пейзажу, як зовнішній елемент, що відображає внутрішній стан людини.

Багато письменників використовують для такого виду психологічного портрету опис побуту, одягу, поведінки і житла. Епічні і драматичні твори мають широкі можливості освітлення внутрішнього життя людини. Ретельно

індивідуалізоване відтворення переживань персонажів в їхньому взаємозв'язку і динаміці позначають терміном психологізм.

Зовнішня характеристика служить засобом:

- а) об'єктивації образу персонажа;
- б) виразом суб'єктивного авторського ставлення до нього.

Якщо читач не уявляє собі зовнішність персонажа, сприймати його як живу істоту дуже складно. Тому знайомство читача з персонажем починається, як правило, з опису його особи, фігури, рук, ходи, манери себе тримати, одягатися і т. д., тобто з портретної зовнішньої характеристики персонажа.

Слід наголосити, що у кожного талановитого письменника своя манера зображення портретів героїв. Портрет залежить не тільки від авторської манери, а й від середовища, яке зображує письменник, тобто, вказує на соціальну приналежність персонажа. Портрет допомагає розкрити інтелектуальні можливості, моральні якості, психологічний стан персонажа.

У літературному творі психологізм являє собою сукупність засобів, що використовуються для відображення внутрішнього світу героя - для детального аналізу його думок, почуттів і переживань. Цей спосіб зображення персонажа означає, що автор ставить на меті показати характер і особистість героя безпосередньо з психологічного боку, і зробити такий спосіб усвідомлення героя основним.

Під літературним портретом розуміється зображення в художньому творі всій зовнішності людини, що включає і статуру, і одяг, і манеру поведінки, і жестикуляцію, і міміку [2].

Кожен портрет в тій чи іншій мірі є характерологічним - це значить, що за зовнішніми рисами ми можемо хоча б побіжно і приблизно судити про характер людини. При цьому портрет може бути забезпечений авторським коментарем, що розкриває зв'язку портрета і характеру. Отже, опис зовнішності літературного персонажа формує візуальний образ в свідомості читача. При цьому на даному етапі розвитку лінгвістичної науки особливий інтерес представляє вивчення двох аспектів цього образу: засобів його створення,

використовуваних автором, і механізмів їхнього застосування в художньому творі.

Отож образ того чи іншого героя художнього твору складається з безлічі факторів, серед яких виділяємо характер, зовнішність, професія, захоплення, коло знайомств, ставлення до себе і оточуючих, психологічний внутрішній стан тощо.

На сучасному етапі стрімкого розвитку мовознавства та лінгвістики актуальними є дослідження, які ґрунтуються на концепції мовної картини світу, пов'язаної з ментальністю етносу. Це обумовлено тим, що у кожного народу є своя культура та традиції, менталітет, які знаходять своє відображення у мовній системі. Особливе місце у таких дослідженнях займають концепти та національні концептуальні картини світу, адже кожна мова відображає певний спосіб сприйняття, організації та концептуалізації дійсності. У картині світу відбиті уявлення про внутрішній світ людини та середовище її існування, в ній поєднаний досвід поколінь, який служить основою національної культури та історії [33].

Вагоме місце у формуванні картини світу кожної окремої особистості чи нації взагалі займає концепт оцінки, адже майже всі явища навколишнього світу сприймаються нами як позитивні, нейтральні чи негативні відповідно до особистих чи загальноприйнятих переконань.

Варто відмітити, що сьогодні поняття «концепт» є одним з центральних понять мовознавства та лінгвістики, однак ще досі не має однозначного визначення. В англійській мові слово *concept* фіксується англійськими словниками із значенням «поняття», «ідея», «загальне уявлення», «концепція».

Концепт (від лат. *conceptus* – складати, подавати) – формулювання, розумовий образ, загальна думка, поняття, що домінують у художньому творі чи літературознавчій статті [33].

В українській мові слово «концепт» – калька латинського *conceptus* (поняття), і деякі дослідники оперують ними як синонімічними. І все ж таки, наразі вони є досить диференційованими. «Поняття» вживається, в першу

чергу, в логіці та філософії, а «концепт» – у мовознавстві, культурології, лінгводидактиці, лінгвістиці [49, с.128].

Так, відомий український мовознавець Селіванова О.О. трактує концепт як «інформаційну структуру свідомості, різносубстрактну, певним чином організовану одиницю пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання, вербальних і невербальних, набутих шляхом взаємодії п'яти психічних функцій свідомості й позасвідомого» [35, с. 23].

Таким чином, концепт – це деяка ідея, абстракція, яка існує у формі ментального утворення в свідомості людини, що здатне вербалізовуватися в мові у формі мовних одиниць. Концепт належить до свідомості людини і включає, на відміну від поняття, не лише описово-класифікаційні, а й чуттєво-вольові та образно-емпіричні та оцінні характеристики. Концептами можна не лише мислити, але й їх можна переживати.

Образна сторона концепту включає в себе зорові слухові, тактильні, смакові та нюхові характеристики предметів, явищ, подій, які відображені у нашій пам'яті. Понятійна сторона концепту – це те, як концепт зафіксовано в мові, його значення, опис, структура, дефініція, порівняльні характеристики даного концепту по відношенню до інших концептів. Ціннісна (інтерпретаційна) сторона концепту характеризує важливість цього психічного утворення як для індивіда, так і для всього мовного колективу [19, с. 48].

Отже, у даному розділі магістерської роботи ми детально розглянемо питання особливостей вербалізації у мові художньої літератури образів жінок-злочинців з точки зору оцінної лексики.

Однак, перш аніж перейти до такого розгляду логічним буде сказати декілька слів про дискурс та літературний жанр.

Вперше лінгвістичний термін «дискурс» використав у 1952 році американський науковець З. Харріс у теорії лінгвістики тексту. Саме його робота під назвою «Аналіз дискурсу» дала початок сучасній дискурсології. За З. Харрісом, «аналіз дискурсу – це метод аналізу зв'язного мовлення чи зв'язного тексту, що призначений для розширення дескриптивної лінгвістики за межі

одного речення у даний момент часу чи для співвідношення культури мови» [33]. Учений розуміє дискурс як послідовність висловлювань, відрізків тексту, що більший за речення [33].

А.М. Приходько під поняттям «дискурс» розуміє мовлення, реалізоване у вигляді усного чи письмового висловлювання [33].

І.С. Шевченко стверджує, що дискурс – це єдність мовного, когнітивного й комунікативного аспектів мови [33].

Зарубіжні дослідники (С. Гудвін, Дж. Коупленд, Р. Гвін, А. Яворських, Н. Коупленд) трактують дискурс як симбіоз вербальних та невербальних знаків, орієнтованих на обслуговування певної комунікативної сфери.

Дискурс також визначають й як певну побудову наукового мовлення або мови наукової школи зі специфічним характером опису, обговоренням та структуруванням матеріалу, опосередкованого іншомовним застосуванням.

У Сучасному лінгвістичному словнику подано таке визначення досліджуваного терміна: «Дискурс – це зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами»; «Дискурс – це текст, взятий у подієвому аспекті»; «Дискурс – це мовлення, яке розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмів їх свідомості (когнітивних процесах)» [9, с. 142].

Загалом сучасне мовознавство як напрям науки під терміном «дискурс» розуміє зв'язний текст в сукупності із його екстралінгвістичними (прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими) чинниками; текст в подієвому аспекті.

Узагальнивши усі вище наведені варіанти трактування поняття «дискурс», у нашому дослідженні під даним поняттям ми будемо розуміти сукупність вербальних та невербальних мовних засобів, спрямованих на одночасне розрізнення та поєднання мовних кодів і «дискурсивних» елементів задля досягнення певної комунікативної мети.

Комунікативний простір дискурсу (тексту) визначає номенклатуру концептів, серед яких виділяють такі, що є ключовими для певного типу дискурсу і такі, що для відповідного дискурсу є похідними або нейтральними. Емпіричним базисом опису дискурсу є конкретні тексти, які функціонують в межах однієї й тієї ж комунікативної сфери. Концептуальний простір тексту формується на основі зближення загальних ознак концептів, які представлені на поверхневому рівні тексту різними мовленнєвими структурами, що дозволяє сформувати концептуальний простір тексту і обумовлює певну цілісність концептосфери тексту [10, с. 89].

Аналізуючи той чи інший тип дискурсу, важливим аспектом постає й питання з'ясування поняття й «мовленнєвий жанр».

У дискурсології й теорії мовленнєвої комунікації існує кілька визначень поняття «мовленнєвий жанр»:

- 1) мовленнєвий жанр – це стійка форма висловлення, вироблена кожною зі сфер використання мови, що вирізняється певним змістом, стилем, вибором мовних засобів, композиційною будовою;
- 2) мовленнєвий жанр – це сукупність об'єднаних в одне ціле мовленнєвих актів, складники мовного універсуму певної етнічної культури.

Враховавши наведені визначення, на нашу думку, мовленнєвий жанр – це тематично й композиційно оформлена одиниця мовлення, що вирізняється своїм змістом й інтенційно-прагматичними особливостями; це складова дискурсу, його найважливіша категорія, яка об'єднує інтенції комунікантів, тематику їхніх розмов.

В наш час вчених все частіше привертає дослідження питань мови та стилю різних літературних жанрів. Не залишилися поза увагою науковців, лінгвістів і літературознавців і твори детективного жанру, інтерес до вивчення яких в останні десятиліття помітно зріс.

Детективна проза відноситься до числа найбільш популярних жанрів літератури ХХ ст. і визначається переважно типом сюжету з певною таємницею (*mystery*) в його основі, яку слід розслідувати (*to detect*).

У нашому дослідженні ми також використовуватимемо художні літературні твори, що належать до детективного жанру з метою аналізу оцінної лексики, що використовується авторами для створення образів жінок-злочинців.

Детектив (з англ. *detective* – сищик) – це різновид пригодницької прозової літератури, в творах яких зовнішній сюжет послідовно розкриває певну заплутану таємницю, пов'язану зі злочином та його розслідуванням [15, с. 26].

Літературознавці виділяють такі головні ознаки детективного жанру:

- насолода красою аргументу – задоволення інтелектуального характеру;
- емоційна напруга сюжету – відсутність довгих описів, ліричних відступів, побічних тем;
- цікаві характери, обставини, що легко запам'ятовувалися;
- розгадка таємниці злочину – це не омана читача;
- злочин розкривається дедуктивним шляхом, а не випадковістю [15, с. 29].

Отож, у цьому магістерському дослідженні ми проаналізуємо особливості вживання оцінної лексики, що використовується автором для створення образів жінок-злочинців у сучасному англійськомовному літературному дискурсі на прикладі детективного роману Стівена Кінга «Мізері» (*“Misery”*).

Вважаємо за доцільне сказати спершу кілька слів про самого автора цього детективного роману. Так, Стівен Кінг – відомий сучасний американський письменник, якого ще називають «королем жахів». Наразі Стівен Кінг є автором більш як 50 книг-бестселерів у таких літературних жанрах, як трилери, романи, жахи, детективи та фантастика [41, с. 746].

Роман «Мізері» написаний автором у жанрі психологічного трилера, основний сюжет якого розповідає про успішного письменника Пола Шелдона, який в певний момент стає заручником своєї найненависнішої шанувальниці – Мізері Честейтен. Одного разу Пол Шелдон потрапляє в автокатастрофу,

опритомнівши після якої, він розуміє, що перебуває у будинку колинньої медсестри Енні Вілкс – жінки-вбивці. Отож, у цьому магістерському дослідженні ми аналізуватимемо саме її образ з точки зору оцінної лексики, яку використовує автор у своєму детективному романі.

Загалом слід вказати на те, що наразі образ жінки-злочинця як у сфері літературознавства, так і з погляду лінгвістики є майже недослідженим. Однак деякі наукові розвідки були направлені на з'ясування історичних аспектів появи жіночої злочинності, що пов'язують із такими історичними фактами, як соціальні умови життя жінок та ряд зовнішніх факторів. Так, якщо заглибитись в історію, можна стверджувати, що з давніх часів жінка розцінювалася як слабка стать, перед нею встановлювалося безліч заборон і правил, яких вона зобов'язана була дотримуватися. Жінка не мала соціального статусу в суспільстві, в її обов'язки входило лише заняття господарством і виховання дітей, а також повне служіння чоловіку. Саме у цей період, як вказують науковці, й почало з'являтися явище жіночої злочинності.

З початку XIX століття ставлення до жінки в суспільстві почало змінюватись, адже жінки перестали мовчати й почали заявляти про свої соціальні, політичні та матеріальні права. Визнання повноцінності жіночої особистості, свободи її любові, жіночності сталося в усьому світі, тобто жінку перестали вважати просто «річчю». Однак явище жіночої злочинності все ж не припинило існувати, хоча й жінки-злочинці все ж складають порівняно меншу частку у порівнянні із злочинцями-чоловіками, яких у світі значно більше [37, с. 60].

Отож, для створення того чи іншого образу жінки-злочинця автори використовують мову, яка дозволяє їм на лексичному рівні виразити різноманітні оцінні судження. Для цього автори зазвичай використовують різні частини мови. Так, для вираження оцінки зазвичай використовуються такі частини мови, як прикметники, іменники, дієслова, прислівники тощо [48, с. 132].

Відмітимо, що Стівен Кінг вважається майстром створення та глибокого розкриття образів своїх героїв.

Створюючи образ головної героїні в романі «Мізері» – жінки-злочинця автор характеризує як жорстоку, хитру та безумну жінку, наділяючи її прикметними рисами психопатки:

“He was near the top of the Great Divide in the heart of winter, he was with a woman who was not right in her head, a woman who had fed him with IV drips when he was unconscious, a woman who had an apparently never-ending supply of dope, a woman who had told no one he was here” [59, с. 37].

Про неврівноваженість цієї жінки свідчать й такі цитати з тексту досліджуваного роману:

““Sure! You! Are!” she screamed, and threw the bowl into the corner, where it shattered. Soup splashed up the wall. He gasped. She turned off then. She just sat there for what might have been thirty seconds. During that time Paul Sheldon’s heart did not seem to beat at all. She roused a little at a time, and suddenly she tittered.

“I have such a temper,” she said” [59, с. 39].

“She came back a little at a time, and the anger, at least, was gone. She looked down at him sadly” [59, с. 51].

Також важливою деталлю у детективному творі є й те, що цю жінку не полюбляють сусіди:

“They were miles from the neighbors who, Annie said, didn’t like her” [59, с. 68].

Ще на початку роману автор наголошує на тому, що у головного героя – письменника Пола Шелдона ця жінка викликає в уяві якість одразу негативні

образи, а також тривожний стан, відчуття неспокою та якогось жаху, про що свідчать такі цитати:

“That prescient part of his mind saw her before he knew he was seeing her, and must surely have understood her before he knew he was understanding her—why else did he associate such dour, ominous images with her?” [59, с. 26].

“Most of all she gave him a disturbing sense of solidity, as if she might not have any blood vessels or even internal organs; as if she might be only solid Annie Wilkes from side to side and top to bottom” [59, с. 26].

Описуючи жінку-злочинця автор створює навколо неї, з одного боку, якусь таємничу атмосферу, а з іншої – відчуття страху, яке не полишає головного героя:

*“That was only one of the **things about Annie that scared him**”* [59, с. 27].

*“For the first time, clearly, the thought surfaced in Paul Sheldon’s mind: I am in trouble here. **This woman is not right**”* [59, с. 31].

*“She sat him up and pushed capsules into his mouth. He swallowed them and lay back, thinking: **I’m going to kill her**”* [59, с. 64].

Отже, якщо узагальнити усе вище викладене можемо виділити основні концепти, які створюють образ жінки-злочинця у детективному романі Стівена Кінга «Мізері» (рис. 2.1).

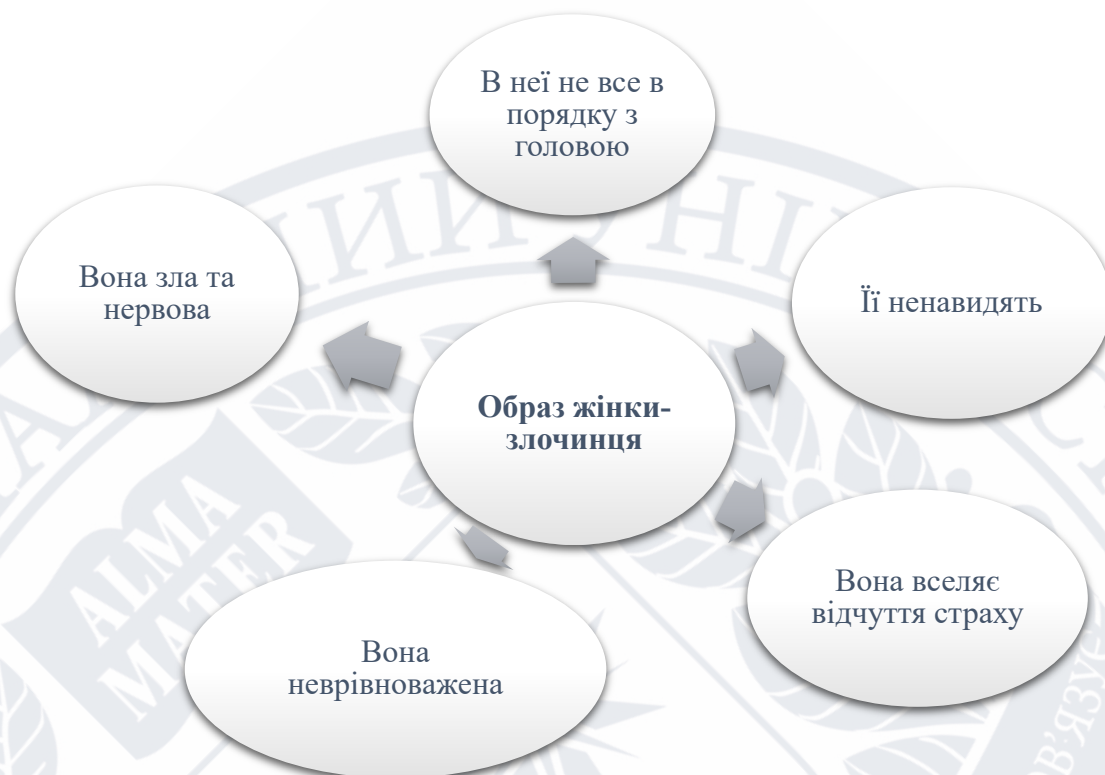

Рис. 2.1. Образ жінки-злочинця у романі С. Кінга «Мізері»

У наступному підрозділі магістерського дослідження детально проаналізуємо особливості використання оцінної лексики автором досліджуваного роману, завдяки якій у читачів складається загальне уявлення про головну героїню цього роману.

2.2. Аналіз лексико-семантичних і функційних особливостей вживання оцінної лексики для створення образів жінок-злочинців

Отож, одним із основних способів створення образу героя у художньому творі є портретна характеристика (тобто зовнішні дані) жінки-злочинця, через яку, використовуючи оцінну лексику, автор розкриває окремі сторони цієї особистості. У якості прикладу наведемо ряд цитат з тексту роману:

*“She was a **big woman** who, other than the large but unwelcoming swell of her bosom under the gray cardigan sweater she always wore, seemed to have no feminine*

curves at all—there was no defined roundness of hip or buttock or even calf below the endless succession of wool skirts she wore in the house (she retired to her unseen bedroom to put on jeans before doing her outside chores). Her body was big but not generous. There was a feeling about her of clots and roadblocks rather than welcoming orifices or even open spaces, areas of hiatus” [59, с. 26].

“She looked at him for a moment with a flat empty gaze, and then her face lit up and she smiled” [59, с. 41].

“She put me in it while I was conked out, he thought. Lifted me. Dead weight. Christ she must be strong” [59, с. 65].

Тобто, можемо бачити, що за зовнішніми ознаками автор наділяє жінку-злочинця такими характерними прикметними рисами, як сильна та міцна – *a big strong woman*; в неї відсторонений пустий погляд – *flat empty gaze*; також інколи вона може посміхатись – *she smiled*.

Також Стівен Кінг, використовуючи різноманітну оцінну лексику, надає читачеві деякі уявлення й про розумові та професійні здібності Енні Вілкс – жінки-злочинця. Для цього автор використовує таку оцінну лексику, як *too stupid*. Наведемо приклади з тексту роману:

“Then an odd, angry thought occurred to him: She doesn’t like the new book because she’s too stupid to understand what it’s up to” [59, с. 43].

З точки зору професійних здібностей, автор наділяє її професією медсестри, однак медсестри, яка досить обмежена й у професійних знаннях, для опису яких автор також використовує образні художні засоби. Така авторська оцінка професійних здібностей головної героїні досить чітко та детально простежується у такій цитаті:

“Here was a woman who had been a nurse – he was sure of that. Was she still a nurse? No, because she did not go to work. Why did she no longer practice her trade? That seemed obvious. Not all her gear was stowed right; lots of it was rolling around in the holds. If it was obvious to him even through the haze of pain he had been living in, it would surely have been obvious to her colleagues” [59, с. 45].

Інколи (не часто) автор звертає й читацьку увагу на мову цієї жінки. Слід відмітити, що загалом мова дійових осіб передає їх неповторні психологічні стани, розкриває і внутрішній світ, і спосіб життя, і соціальну приналежність. Важливу роль в мовленні персонажа відіграє її лексичне наповнення, оскільки склад словника персонажа обумовлений не тільки темою діалогу, але істотно залежить і від особистості мовця, його приналежності до певного соціального класу, спільноти чи групи, і від ситуації спілкування, від певної соціальної ролі яку персонаж в ній виконує.

Мовленнєва характеристика персонажа зазвичай будується на основі закріплення за ним не тільки певної лексики, а й певних експресивно-синтаксичних і стилістично-фразеологічних форм, індивідуальної системи мимічного і пантомимічного вираження [36].

Отож, у романі «Мізері» автор звертає увагу на мову жінки-злочинця, на її лексикон, наголошуючи увагу читача на тому, що її лексикон містить досить незвичні та дурноваті слова:

“Save that one for the Annie Wilkes lexicon in your memoirs—if you ever get a chance to write your memoirs, that is. Along with dirty birdie and fiddle-de-foof and all the others which I’m sure will come up in time” [59, с. 84].

Описуючи характерні риси та психологічний стан жінки-злочинця автор в більшості випадків використовує лексеми *crazy, impatient, devil*:

“The third was that Annie Wilkes was dangerously crazy” [59, с. 27].

“She was **crazy** but he needed her” [59, с. 37].

“Yes. And while she might be **crazy**, was she so different in her evaluation of his work from the hundreds of thousands of other people across the country—ninety percent of them women...” [59, с. 44].

“**You’re the devil**,” he said [59, с. 60].

“Neither is **she stupid**, as I think we have both agreed. I think that she is filled with herself—she does not just have a **large ego** but one which is positively grandiose” [59, с. 70].

“He went on looking at her and after a moment she looked away, **impatient** and a little flustered” [59, с. 78].

“Annie’s brow darkened. Her initial defensiveness had been replaced by **indignation**. Paul guessed **her fury** would follow” [59, с. 85].

Поряд із відверто негативним оцінним авторським ставленням до цієї жінки, час від часу автор вказує й на ряд позитивних ознак жінки-злочинця:

- автор описує її голос як *gently, tenderly* (прислівник)
- автор описує її гарний одяг, надаючи читачеві розуміння, що коли головна героїня одягнена саме так, вона виглядає гарною й привабливою: *she was wearing a dark-blue dress and a sprigged hat, She was as close to pretty*

Для прикладу також наведемо деякі цитати із роману:

““You’re good,” **she said gently**” [59, с. 36].

““Here,” **she said tenderly**” [59, с. 41].

“The one thing he saw clearly was that **she was wearing a dark-blue dress and a sprigged hat**—it was exactly the sort of outfit he had imagined her wearing on the stand in Denver. Her color was high and her eyes sparkled with life and vivacity. **She was as close to pretty as Annie Wilkes ever could be**, and when he tried to remember that scene later the only clear images he could fix upon were her flushed cheeks and the sprigged hat” [59, с. 56].

Описуючи головну героїню автор часто звертає увагу й на її одяг. Автор подає його як сірий та похмурий:

“...that even her gray cardigan and frumpy house skirts and faded outside-work jeans were part of that solid fibrous unchannelled body” [59, с. 26].

Отож, при створенні образу жінки-злочинця автор використав різноманітну оцінну лексику, яку ми розподілили за рядом семантичних груп (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Семантичні групи оцінної лексики у створенні образу жінки-злочинця у романі «Мізері» Стівена Кінга

<i>Семантична група</i>	<i>Оцінна лексика</i>
Зовнішні характеристики	Big body. She is strong. Her gaze flat and empty.
Розумові та професійні здібності	Too stupid. She is a nurse.
Психологічний стан	She have large ego. She is crazy, impatient, devil, fury.
Манера одягатись	Grey cardigan, house skirt, work jeans.

Відмітимо також, що часто для опису цієї жінки автор вдається й до використання різноманітних образних стилістичних засобів виразності.

Образність – цілісне сприйняття слова, групи слів або фрагмента тексту. Образ виникає як сукупність семантичних значень слів із їхніми зв'язками та можливими конотаціями, що відображають повноту і внутрішні протиріччя цілого. Образність досягається завдяки багатьом засобам виразності, в тому числі – семантичній та лексичній сполучуваності слів.

Образний складник будь-якого концепту передбачає його вираження та опис через використання різних художніх засобів (тропів).

Детективний жанр має свої мовні закономірності, які проявляються в певній простоті мови, хоча в ньому часто зустрічаються і влучні описи з поетичними епітетами, цікаві метафори, які сприяють успіхові детективу в читачів. Найчастіше у творах детективної прози зустрічаються такі види художніх засобів, як епітет, метафора, образне порівняння та метонімія, фразеологізми та сленг тощо.

Наведемо для прикладу кілька цитат, в яких використано образні засоби мови з метою створення образу жінки-злочинця:

“She looked at him, her face now like a sky which might spawn tornadoes at any instant” [59, с. 38].

“Something had happened when he was asleep, someone had come, or perhaps Annie had had a change of heart or mind. It didn’t matter. He had gone to sleep in the monsterwoman’s house and had awakened in the hospital” [59, с. 48].

“...and she feels safe again ... but not too safe, because now she is like an animal with its wind up. Way, way up” [59, с. 72].

“It was guilt he cried from, and he hated that most of all: in addition to everything else that this monstrous woman had done to him, she had made him feel guilty as well” [59, с. 106].

Як можемо бачити, основним засобом образності у досліджуваному художньому творі виступають порівняння, в яких автор порівнює жінку-злочинця із монстром, із якоюсь твариною тощо.

Відзначимо також, що при оцінці образу головної героїні – злочинниці автор використовує й ненормативну лексику:

“Yeah. And she was right. The bitch was right. I didn’t” [59, с. 70].

“And if you don’t bell this bitch right now, Paulie my boy, you may never be able to” [59, с. 85].

Лексичні оцінні одиниці у аналізованому літературному тексті також можуть вказувати як на позитивну, так і негативну оцінку особистості жінки-злочинця (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Позитивна та негативна оцінна лексика у романі «Мізері», що вживається задля створення образу жінки-злочинця

<i>Позитивна оцінна лексика</i>	<i>Негативна оцінна лексика</i>
<p>She speak gently, tenderly.</p> <p>She was wearing a dark-blue dress and a sprigged hat, She was as close to pretty</p>	<p>She is too stupid.</p> <p>She is crazy.</p> <p>She is impatient.</p> <p>She is a devil.</p> <p>She is a bitch.</p> <p>She is a monster.</p> <p>She is like an animal.</p>

Отож, створюючи образ жінки-злочинця, автор в більшій мірі послуговується оцінною лексикою, що має негативний відтінок. Однак знаходить й певні позитивні сторони такої жінки, до прикладу, час від часу вона може гарно одягнутись, або ж звернутись до когось спокійним та ніжним голосом тощо.

Як можемо бачити, оцінна лексика автора також доволі різноманітна й з точки зору частин мови, які він використовує при створенні образу жінки-злочинця. Це і іменники, і прикметники, і прислівники, і дієслова (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Оцінна лексика за частинами мови, що використовується у створенні образу

жінки-злочинця

<i>Іменники</i>	<i>Прикметники</i>	<i>Прислівники</i>	<i>Дієслова</i>
devil	stupid		
bitch	crazy		
monster	impatient		
animal	pretty	gently	to kill
anger	big	tenderly	not to like
fury	strong		
indignation	nuts		
	generous		
	filled with herself		

Як можемо бачити, найбільш вживаними частинами мови у створенні образу жінки-злочинця у романі «Мізері» Стівена Кінга є іменники та прикметники.

Відмітимо, що саме прикметники є одними з найпоширеніших засобів вираження оцінки в мові. Прикметник займає особливе місце серед засобів вираження оцінного значення як із точки зору стилістичних ресурсів мови, так і з точки зору його ознакової категоріально-семантичної природи.

Прикметник слугує в будь-якій мові важливим засобом вираження оцінки завдяки змозі утворювати функціонально-семантичний простір оцінної сфери. Прикметники поєднують у своїй структурі семантичний та прагматичний аспекти мови, що відображається як у значенні лексичних одиниць, які належать до класу прикметників, так і в їх вживанні, що й пояснює їх високу частотність у мові та мовленні.

Отож, з огляду на все вищесказане, ми можемо відзначити, що вибір письменником оцінної лексики завжди значущий й відіграє важливу роль у сприйнятті літературного твору читачем. По-перше, тому що зовнішність, одяг

і манери, психологічний та емоційний стан літературного героя може багато розповісти про персонажа, його характер. По-друге, обрана письменником лексика допомагає читачеві правильно інтерпретувати образ, усвідомивши оцінку, що дається письменником персонажу.

2.3. Використання перекладацьких трансформацій у англомовних романах при перекладі на українську мову

Інтерес до проблеми перекладу художніх творів зумовлений тенденцією сучасного перекладознавства до інтеграції з такими гуманітарними науками як культурологія, літературознавство, лінгвістика, мовознавство тощо. Так, англійські художні твори та їх переклади українською мовою відображають різноманітні художні образи і несуть українському читачеві інше світосприймання, яке включає спільне й відмінне в переживанні людьми двох культур тих чи інших проблем буття. При перекладі художньої літератури з однієї мови на іншу ці розбіжності викликають зіткнення двох типів свідомості і спричиняють вербальні трансформації елементів та образів, які відбиваються на його ціннісній стороні.

Умовою відтворення того чи іншого літературного образу є розуміння перекладачем ціннісних домінант вихідної культури й вживання ним низки креативно-адаптивних процедур задля того, щоб образ оригіналу “ожив” у перекладі, тобто став естетично й функціонально еквівалентним образу першотвору.

Отже, переклад художніх образів – це важливий спосіб пізнавальної діяльності, у перебігу якої відбувається перенос текстів, смислів, концепцій з одного культурного контексту до іншого. Будь-який переклад є передусім інтерпретацією, а, отже, вона «має на меті подолати відстань, дистанцію між минулою культурною епохою, якій належить текст, і самим інтерпретатором» [32, с. 27].

У науковому перекладознавчому просторі зростає усвідомлення глобальної посередницької ролі перекладу як засобу формування національного

та міжнаціонального культурного простору. Очевидним є добре усвідомлений теоретиками та практиками перекладу факт, що кожний переклад є не тільки мовним, а й концептуальним та культурним явищем, і тому не існує лише перекладу з мови на мову, а завжди тільки переклад з культури на культуру.

Так, до прикладу, український теоретик перекладу В. Коптілов вважає, що «кожен мистецький переклад шедевр світової літератури не тільки вводить у культурний обіг народу певний іншомовний твір, а й запроваджує нові принципи художнього змалювання життя, знайомить із новими формами, з новими мовними засобами, які створюють художній образ, отже, дає поштовх індивідуальним пошукам митців у їхній оригінальній творчості.

Отож, у цьому підрозділі магістерського дослідження проаналізуємо особливості перекладу оцінної лексики, що використовується Стівеном Кінгом у романі, який ми досліджуємо – «Мізері» для створення образу головної героїні – жінки-злочинниці.

Такий аналіз ми проводитимемо шляхом зіставлення англійської версії детективного роману (тобто, оригіналу) [59] та україномовної версії (тобто, перекладу) [56].

Оригінал:

“The first real memory: stopping, and being raped back into life by the woman’s stinking breath” [59, с. 25].

Переклад:

«Перший справжній спогад: зупинка та насильницьке повернення до життя смердючим жіночим подихом» [56, с. 2].

У наведеному прикладі при перекладі оцінної лексики використано спосіб калькування (дослівний переклад) у поєднанні із перекладацькою трансформацією перестановки.

Оригінал:

“*She was a **big woman** who, other than the large but unwelcoming swell of her bosom under the **gray cardigan sweater she always wore**, seemed to have **no feminine curves at all**—there was no defined roundness of hip or buttock or even calf below the endless succession of wool skirts she wore in the house (she retired to her unseen bedroom to put on jeans before doing her outside chores)*” [59, с. 26].

Переклад:

«Вона була **кремезною жінкою**, і здавалося, що, окрім непривітного вигину живота під **незмінними сірими кардиганами**, у неї **геть відсутні жіночі лінії фігури** – не було визначеної округлості стегон, чи сідниць, чи навіть литок, що ховалися під нескінченною вервечкою вовняних домашніх спідниць (перед тим як поратися по господарству, вона йшла у свою невидиму спальню й перевдягалася в джинси)» [56, с. 2].

У цьому реченні можемо помітити декілька прикладів оцінної лексики, тому проаналізуємо переклад кожного випадку окремо.

Так, словосполучення *big woman* перекладено, як «кремезна жінка», тобто способом логічної синонімії.

Інше словосполучення, що вжито для оцінки стилю одягу або ж переваг у одязі жінки-злочинця *the gray cardigan sweater she always wore* перекладено українською мовою як «незмінними сірими кардиганами», тобто способом калькування із використанням перекладацьких трансформацій перестановки та вилучення.

Оцінне авторське судження *have no feminine curves at all* в українському перекладі роману звучить як «у неї геть відсутні жіночі лінії фігури». Такий переклад здійснено способом калькування у комплексі із перекладацькими трансформаціями перестановки та додавання.

Оригінал:

“*Her body was **big but not generous***” [59, с. 26].

Переклад:

«Її тіло було велике, проте недобре» [56, с. 2].

Таке оцінне судження перекладене способом дослівного перекладу, тобто способом калькування.

Оригінал:

“...that even her gray cardigan and frumpy house skirts and faded outside-work jeans were part of that solid fibrous **unchannelled body**» [59, с. 26].

Переклад:

«Навіть сірий кардиган, старомодні домашні спідниці та вицвілі робочі джинси були частиною цього суцільного волокнистого **безхребетного тіла**» [56, с.2].

У даному прикладі оцінне словосполучення перекладене також способом калькування.

Оригінал:

“... *Annie Wilkes was dangerously crazy*” [59, с. 27].

Переклад:

«*Енні Вілкс була божевільна та небезпечна*» [56, с. 2].

У цьому випадку переклад здійснено способом добору логічної синонімії.

Оригінал:

““*You’re good,*” she said **gently**” [59, с. 36].

Переклад:

«*Ти хороший, – лагідно сказала вона*» [56, с. 6].

У наведеному прикладі лексична одиниця *gently* перекладено способом калькування.

Оригінал:

“*He was near the top of the Great Divide in the heart of winter, he was with a woman who was not right in her head, a woman who had fed him with IV drips*”

when he was unconscious, a woman who had an apparently never-ending supply of dope, a woman who had told no one he was here” [59, с. 37].

Переклад:

«Він застряг у самому серці Скелястих гір, серед зими, і застряг тут із жінкою, в якій не все гаразд із головою, яка годувала його парентерально, поки він лежав без тями, і в якій, судячи з усього, бездонний запас наркотиків. А ще ця жінка нікому не розповіла, що він перебуває в неї» [56, с. 7].

Оцінне словосполучення у поданому прикладі перекладене способом калькування.

Оригінал:

“She was crazy but he needed her» [59, с. 37].

Переклад:

«Енні була божевільною, але він не міг без неї обходитися» [56, с. 7].

У цьому прикладі речення оцінна лексика також перекладена способом калькування.

Оригінал:

“She looked at him, her face now like a sky which might spawn tornadoes at any instant” [59, с. 38].

Переклад:

«Енні поглянула на Пола, і в її обличчі він побачив небо, по якому от-от понесуться торнадо» [56, с. 7].

У цьому прикладі помічаємо образну оцінну лексику, яка перекладена способом калькування.

Оригінал:

““Here,” she said tenderly” [59, с. 41].

Переклад:

«Ось, – ніжно промовила вона» [56, с. 9].

У цьому прикладі лексема *tenderly* українською мовою передана як «ніжно», тобто при перекладі застосовано спосіб калькування.

Оригінал:

*“She looked at him for a moment with a **flat empty** gaze, and then her face lit up and she smiled”* [59, с. 41].

Переклад:

*«Енні поглянула на нього **порожніми, тьмяними** очима, а потім її обличчя знову засяло, і вона **всміхнулася**»* [56, с. 9].

У цьому прикладі оцінні судження перекладено способами калькування.

Оригінал:

*“Then an odd, angry thought occurred to him: She doesn’t like the new book because **she’s too stupid** to understand what it’s up to”* [59, с. 43].

Переклад:

*«А потім до нього прийшла дивна, лиха думка: «Їй не сподобалася нова книга, адже вона **надто тупа**, щоб зрозуміти про що вона»* [56, с. 11].

У цьому реченні оцінна лексика перекладена українською мовою способом калькування.

Оригінал:

*“Yes. And while she might be **crazy**, was she so different in her evaluation of his work from the hundreds of thousands of other people across the country—**ninety percent of them women...**”* [59, с. 44].

Переклад:

*«Так. Може, Енні **божевільна**, але навряд чи її рецензія на новий роман відрізняється від точки зору сотень тисяч людей по всій країні (а дев’яносто п’ять відсотків із них – жінки)»* [56, с. 10].

У цьому випадку оцінна лексема *crazy* перекладена способом калькування, тобто «божевільна».

Оригінал:

*“Something had happened when he was asleep, someone had come, or perhaps Annie had had a **change of heart or mind**. It didn’t matter. He had gone to sleep in the **monsterwoman’s** house and had awakened in the hospital”* [59, с. 48]

Переклад:

*«Щось трапилось, поки він спав, а можливо, **Енні** змінила план дій чи **несподівано подобришала**. Немає значення. Він заснув у домі **жінки-звіра**, а прокинувся в лікарні»* [56, с. 11].

У наведених прикладах речень лексична одиниця *monsterwoman* на українську мову перекладена як «жінка-звір», тобто при перекладі використано спосіб логічної синонімії.

При перекладі іншого оцінного судження автора роману – *had a change of heart or mind* використано спосіб модуляції (змістовного розвитку).

Оригінал:

*“She came back a little at a time, and **the anger, at least, was gone**. She looked down at him sadly”* [59, с. 51].

Переклад:

*«Вона потроху приходила до тями – **принаймні напад люті минув**. Енні з тугою подивилася на Пола»* [56, с. 13].

У наведеному прикладі речення оцінна лексика перекладена способом калькування у комплексі із граматичними трансформаціями перестановки та додавання.

Оригінал:

*“**You’re the devil,**” he said”* [59, с. 60].

Переклад:

*«**Ти диявол,** – промовив він»* [56, с. 16].

У наведеному прикладі оцінна лексика перекладена способом калькування.

Оригінал:

*“She sat him up and pushed capsules into his mouth. He swallowed them and lay back, thinking: **I’m going to kill her**”* [59, с. 64].

Переклад:

*«Вона всадила Пола та заштовхала йому до рота пігулки. Він проковтнув ліки, ліг на спину та подумав: «**Я їй вб’ю**»* [56, с. 18].

У даному прикладі оцінна лексика виражена бажанням головного героя вбити цю жінку, переклад якої зроблено способом калькування.

Оригінал:

*“She put me in it while I was conked out, he thought. Lifted me. Dead weight. Christ **she must be strong**”* [59, с. 65].

Переклад:

*«Вона перенесла мене, поки я спав, – подумав він. – Підняла мене. Поки я спав, як дрова. Боже правий, **ото вона сильна**»* [56, с. 19].

У даному прикладі переклад оцінної лексики здійснено способом калькування.

Оригінал:

*“They were miles from the neighbors who, Annie said, **didn’t like her**”* [59, с. 68].

Переклад:

*«Сусіди жили за багато миль від помешкання Вілкс, а ще, як казала сама Енні, **не дуже їй любили**»* [56, с. 19].

У наведеному прикладі виражене оцінне судження сусідів про жінку-злочинця, які її «не дуже любили», тобто переклад здійснено способом калькування.

Оригінал:

“*She might have. **She was nuts, but being nuts didn’t make her stupid**” [59, с. 70].*

Переклад:

«*Вона була **божевільною, але не дурненькою**» [56, с. 20].*

У цьому випадку обидві оцінні лексичні одиниці перекладено способом калькування.

Оригінал:

“*Yeah. And she was right. **The bitch** was right. I didn’t” [59, с. 70].*

Переклад:

«*Так. І вона була права. **Ця сука** була права. Конії не існувало» [56, с. 20].*

У наведеному прикладі оцінна лексема також перекладена способом калькування.

Оригінал:

“*Neither is she stupid, as I think we have both agreed. I think that **she is filled with herself**—she does not just have a large ego but one which is positively grandiose” [59, с. 70].*

Переклад:

«*А ще **вона не дурна**, в чому ми обоє вже переконалися. Гадаю, **вона зациклена на собі**, «я» Енні не просто велике, воно грандіозне» [56, с. 20].*

У першому випадку оцінна лексика перекладена способом калькування, а у другому – способом модуляції.

Оригінал

“*...and she feels safe again ... but not too safe, because now **she is like an animal** with its wind up. Way, way up” [59, с. 72].*

Переклад:

«Енні знову почувається в безпеці... але не в цілковитій безпеці, бо тепер вона – наче звір, що тримає носа за вітром. Постійно тримає» [56, с. 21].

У цьому прикладі оцінна лексика виражена порівнянням і перекладена на українську мову способом калькування.

Оригінал:

“*He went on looking at her and after a moment she looked away, **impatient and a little flustered***” [59, с. 78].

Переклад:

«Пол не відривав погляду від Енні, і за деякий час вона роздратовано та трохи знічено потупила очі» [56, с. 24].

У поданому прикладі оцінна лексика перекладена також способом калькування.

Оригінал:

“*Annie’s brow darkened. Her initial defensiveness had been replaced by **indignation**. Paul guessed her **fury** would follow*” [59, с. 85].

Переклад:

«Енні насутилася. Первинна захисна реакція змінилася **обуренням**. Пол здогадувався, що наступною стадією буде **лють**» [56, с. 27].

У цьому прикладі обидві лексеми, що вжиті у реченні з метою створення образу жінки-злочинця перекладені способом калькування.

Оригінал:

“*And if you don’t bell **this bitch** right now, Paulie my boy, you may never be able to*” [59, с. 85].

Переклад:

«І якщо ти зараз не приборкаєш **цю відьму**, Полі, хлопчику мій, далі буде тільки гірше» [56, с. 27].

У поданому прикладі оцінну англomовну лексему *this bitch* на українську мову перекладено, як «цю відьму». Тому можемо говорити про використання способу логічної синонімії при перекладі.

Оригінал:

“It was guilt he cried from, and he hated that most of all: in addition to everthing else that this monstrous woman had done to him, she had made him feel guilty as well” [59, с. 106].

Переклад:

«Окрім усього того, що ця страшна жінка встигла йому заподіяти, вона ще й примусила його почуватися винним» [56, с. 37].

При перекладі оцінної лексики у цьому прикладі застосовано спосіб логічної синонімії.

Підбиваючи підсумок щодо основних способів перекладу англomовної оцінної лексики, що вжита автором роману «Мізері» для створення образу жінки-злочинця, на українську мову ми отримали такі дані:

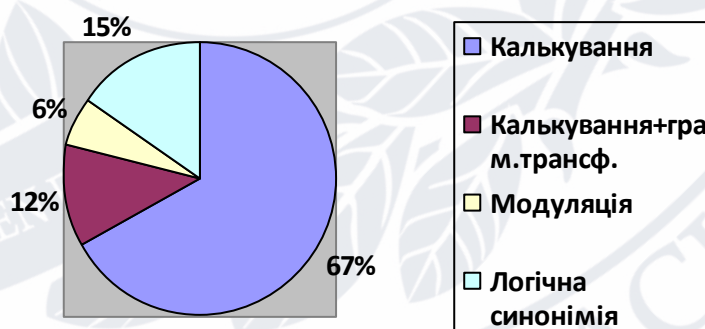

Рис. 2.2. Основні способи перекладу оцінної лексики, що вжита для створення образу жінки-злочинця

Як можемо бачити, основним й найбільш вживаним способом перекладу оцінної лексики з англійської на українську мову є спосіб калькування, який було використано у 67% аналізованих прикладів.

ВИСНОВКИ

Отож, розглянувши й проаналізувавши лексико-семантичні та функційні особливості вживання оцінної лексики для створення образу жінки-злочинця у сучасному англійськомовному літературному дискурсі, можемо зробити такі висновки:

1. Всі явища, які людина сприймає в нашій свідомості мають певну цінність, тобто їх можна оцінити, саме тому оцінна лексика є складним і багатоаспектним явищем, яке в межах лінгвістичних наук має безліч трактувань й досі залишається суперечливим й недостатньо вивченим.

Отож, на сьогоднішній день існує багато визначення поняття «оцінка»: одні розглядають цю лінгвістичну категорію як «суспільно закріплене ставлення носіїв мови (гарний – поганий, добре – погано) до позамовного об'єкта й до фактів мови та мовлення; інші ж пояснюють її з точки зору семантики як мовну категорію, що об'єднує всі засоби, які має сучасна мова у своєму розпорядженні для категоризації й позначення розмаїття оцінних значень та суджень, що мотивовані зв'язками між мовцем і певною дійсністю.

Науковці зазначають, що за своєю природою оцінка є антропоцентричною, тобто зміст оцінки відбиває природу людини й залежить від цінностей і аксіологічних, моральних, культурних та інших норм людини.

Отож, в лінгвістиці оцінка розуміється як універсальна мовна категорія, сутність якої – відображення в мові ціннісного відношення суб'єкта, що пізнає світ до об'єктивної дійсності. Розглядаючи природу оцінки в її мовному вираженні багато дослідників безпосередньо пов'язують категорію оцінки з основними функціями мови. Отже, слідуючи такій точці зору, категорія оцінки властива будь-якому висловлюванню, тобто будь-яка інформація, яка передається від одного мовця до іншого, має не тільки констатацію фактів, але і суб'єктивну оцінку цих фактів. Таким чином, відображення об'єктивної дійсності людською свідомістю завжди показує відношення суб'єкта, що пізнає

до об'єктів навколишнього світу, що і є по своїй природі оціночним відношенням.

Оцінка, як процес становлення ціннісних відносин суб'єкта та об'єкта, виступає невід'ємною частиною процесу відображення реальної буденної дійсності і має когнітивну природу. У процесі пізнання навколишнього світу людина неминуче оцінює явища і факти дійсності, висловлюючи своє ставлення до них, цей процес знаходить свій відбиток у мові. Натомість мова, будучи найважливішим засобом спілкування, висловлює різноманітні оцінки. Тому, вивчаючи структуру мови, її особливості, необхідно докладно досліджувати словниковий склад, зокрема різні способи передачі оцінки та її види.

2.Оцінка у лінгвістиці має також й безліч класифікацій. Так, оцінки можуть бути: 1) позитивними, негативними та нейтральними; 2) загальними та приватними; 3) об'єктивними та суб'єктивними; 4) емоційними, раціональними та емоційно-раціональними; 5) абсолютними та порівняльними тощо.

Мовній оцінці властива також й специфічна структура, в якій її головними компонентами виступають суб'єкт та об'єкт оцінки, а також оцінний предикат, шкала оцінок, аспект оцінки та її підстава.

3.Категорії оцінки у мові найчастіше розглядається нероздільно із таким поняттям як «емоційність» та «експресивність», які часто можуть вживатись як синонімні для вираження певного оцінного судження. Це пояснюється тим, що емоційні, експресивні і оцінні стилістичні компоненти лексичного значення нерідко супроводжують один одного в мові, тому їх часто змішують.

Науковці стверджують, що зв'язок емоції та оцінки є однією з основних проблем у процесі аналізу емоційних станів, що виражені у мові. Емоції – це відчуття, а не сприйняття, а оцінка – це здатність людини мати відчуття і на їхній основі робити висновки про моральні й естетичні цінності. Всі емоції самі по собі містять позитивний чи негативний оцінний компонент.

Термінологічна різноманітність у системі відображення емоцій у мові та мовленні зумовлює різноманітні підходи до вивчення власне поняття

емотивності та невід'ємної від неї категорії оцінності, дослідження яких залишається актуальним завданням емотиології.

4. Труднощі перекладу оцінної лексики у художніх текстах зумовлені, перш за все, присутністю у такого роду текстах індивідуального авторського стилю, за якого оцінна лексика може виражатись через ряд мовних особливостей, що часто може викликати проблеми, пов'язані із її адекватним еквівалентним перекладом. Саме тому суттєвою проблемою перекладу оцінної лексики є досягнення еквівалентності та адекватності в процесі перекладу крізь призму кореляції об'єктивних та суб'єктивних чинників.

Досягнення такої адекватності та еквівалентності при перекладі оцінної лексики досягається шляхом використання різноманітних перекладацьких трансформацій, під яким слід розуміти певні дії перекладача, які він робить для подолання контекстуальної невідповідності оригіналу відносно тексту перекладу. Ці дії включають в себе: оцінку характеру та класифікацію явища (конструкції, звороти і т.д.) в тексті оригіналу, яке викликало контекстуальну невідповідність відносно тексту перекладу, а також вибір такого перетворювального способу, тобто одного або декількох перекладацьких прийомів, який дозволяє адекватно перекласти одиницю тексту оригіналу, що викликала контекстуальну невідповідність.

5. Найбільш важлива категорія, яка описує художню літературу і мистецтво взагалі, це категорія художнього образу, оскільки всі явища представлені в тексті в образній формі.

Художній образ того чи іншого героя літературного твору складається з безлічі факторів – це і характер, і зовнішність, і професія, і мовлення, і захоплення, і коло знайомств, і ставлення до себе та оточуючих людей. Отож, створення художнього образу героїв літературного твору складається із цілого комплексу рис та характеристик, які здатні в повній мірі розкрити його внутрішній світ, і спосіб життя персонажа.

З метою аналізу створення образу жінки-злочинця у сучасному англійськомовному літературному дискурсі ми обрали детективний роман

відомого сучасного американського письменника Стівена Кінга «Мізері». У ньому головна героїня – це жінка-злочинець Енні Вілкс.

6.Задля створення образу головної героїні аналізованого нами роману автор використав такі лексико-семантичні категорії оцінної лексики, як описи зовнішності, описи одягу героїні, описи характеру, описи психологічного стану героїні.

Аналіз оцінної лексики у створенні образу жінки-злочинця показав, що у створенні такого образу автор використав як позитивну, так і негативну оцінну лексику. У створенні образу жінки-злочинця у досліджуваному романі найбільша частка оцінної лексики припадає саме на негативну.

Переважну більшість лексичних оцінних одиниць складають іменники та прикметники, в меншій кількості вона виражена й через прислівники та дієслова.

7.Особливості перекладу оцінної лексики для створення образу жінки-злочинця ми аналізували шляхом порівняння тексту оригіналу роману (англомовного) та тексту його перекладу (україномовного).

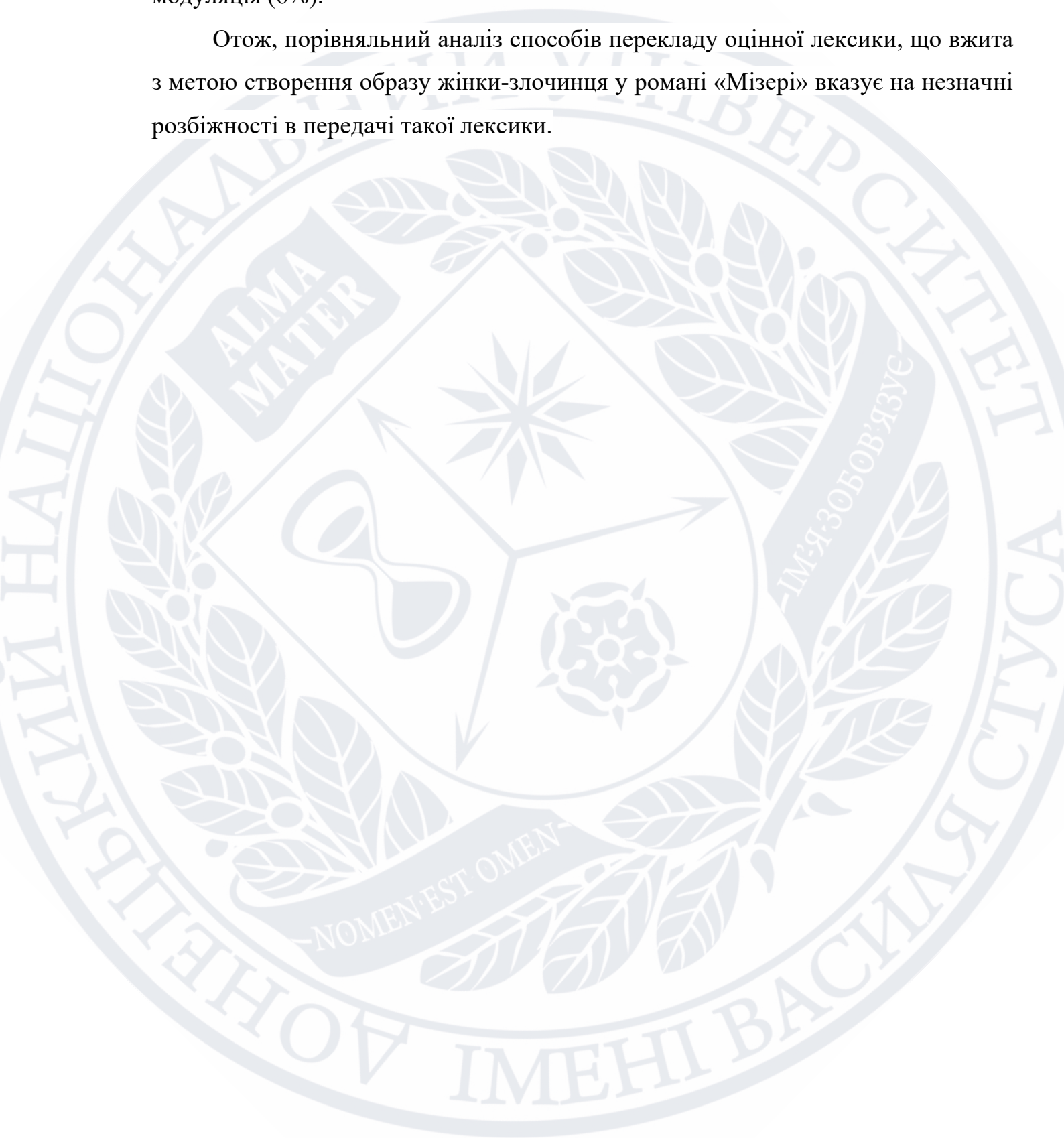
В ході такого аналізу було з'ясовано, задля досягнення еквівалентності та адекватності в процесі перекладу оцінних лексем тексту оригіналу перекладач використовував увесь інструментарій перекладацьких засобів, а саме: словникові відповідності, способи логічної синонімії та модуляція, а також різноманітні граматичні перекладацькі трансформації (перестановки, вилучення, додавання).

Отож, проведений кількісний аналіз способів перекладу оцінної лексики, що вживається у романі «Мізері» С. Кінга задля створення образу жінки-злочинця показав, що найбільш вживаним способом перекладу оцінної лексики з англійської на українську мову є спосіб калькування, тобто прямий словниковий еквівалент (67% випадків).

Також в меншій кількості при перекладі оцінної лексики також були помічені й такі способи перекладу, як калькування у поєднанні із різними

граматичними трансформаціями (12%), спосіб логічної синонімії (15%) та модуляція (6%).

Отож, порівняльний аналіз способів перекладу оцінної лексики, що вжита з метою створення образу жінки-злочинця у романі «Мізері» вказує на незначні розбіжності в передачі такої лексики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананко Т.Р. Особливості передачі оцінної лексики в перекладі твору Джорджа Орвелла "1984". Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. 2017. Випуск 34. С. 79-83.
2. Бохун Н.В. Методика лінгвістичного аналізу портретних описів. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. Праць. Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. К. 2015. Вип. 27. С. 21- 30.
3. Буяр І.Є. Лінгвістична категорія оцінки: оцінювання досягнутого у вітчизняній лінгвістиці. Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер.: Філологічна. 2009. Вип. 11. С. 145-149. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2009_11_26
4. Вишивана Н. Особливості мовної категорії оцінності та структура оцінки/ Науковий вісник Чернівецького національного ун-ту. Випуск 188–189: Германська філологія. Чернівці: Рута, 2004. С. 73–78.
5. Голі-Оглу Т.В. Маловідомий переклад повісті М. Гоголя М. Зеровим: особливості передачі народнорозмовних лексичних одиниць. Південний архів. 2020. Випуск LXXXI. С. 123-127.
6. Єрмоленко С. Експресивність. Українська мова. Енциклопедія. К. : Укр. енциклопедія ім. Бажана, 2000. С. 156–157.
7. Журавель Т.В., Хайдарі Н.І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2015 № 19. Том 2. С. 148-150.
8. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк: ДонНУ, 2012. 350 с.
9. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця: ТВОРИ. 2020. Х.: 920 с.
10. Калюжна А.Б. Лінгвокогнітивні підстави взаємодії ключових концептів детективного дискурсу. Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія. 2017. Вип. 85. С. 88-95.

11. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу: Навч. посібник. К.: Вища шк., 1982. 166 с.; К.: Юніверс, 2003. 280 с.
12. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця. «Нова книга», 2001. 448 с.
13. Космеда Т.А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорії оцінки. Львів : ЛНУ імені І. Франка, 2000. 305 с.
14. Коць Т. Оцінність як лінгвістична категорія: вербальна реалізація і стилістична диференціація. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика. 2021. С. 18-20.
15. Кравчук І.О. Особливості англомовного детективного жанру. Філологія і лінгвістика в сучасному суспільстві. 2017. 5-6 травня. С. 26-30. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/fil/15may2017/7.pdf>
16. Ктитарова Н.К., Воронова З.Ю. Теорія перекладу (Вступ до перекладознавства. Загальна теорія перекладу. Лексико - граматичні проблеми перекладу) Навчальний посібник для спеціальності «Переклад». Дніпродзержинськ. 2013. 323 с. URL: <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/12/7-12-b1.pdf>
17. Лановик З. Художній переклад як проблема компаративістики. Літературознавча компаративістика: навч. посіб. / ред. Р. Т. Гром'як, І. В. Папуша. Тернопіль: РВВ ТДПУ, 2002. С. 256–272.
18. Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. / [за ред. Ю. Коваліва]. К. : Академія, 2007. 608 с.
19. Літяга В. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна філологія. 2013. № 46. с. 48–50.
20. Лобода В.А. Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 43. Том 4. С. 72-74.

21. Мізін К.І. Епістемологічні пошуки аксіологічної фразеології. Мовознавство. 2008. №1. С. 67-79.
22. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика: зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 25 травня 2022 р.). Полтава : ПДАУ, 2022. 286 с.
23. Мураховська О.М. Категорія оцінки в сучасних лінгвістичних дослідженнях (на матеріалі німецької преси). URL: https://eprints.cdu.edu.ua/4056/1/zbirnik_2020-586-587%20%287%29.pdf
24. Нариси досліджень молодих науковців у галузі гуманітарних наук. Збірник наукових праць. Бахмут : ГПМ, 2018. 205с.
25. Ожарівська С.П. Образ як категорія художнього тексту. Вісник Житомирського державного університету. 2012. Випуск 61. С. 217-220.
26. Онищенко І.В. Категорія оцінки та засоби її вираження в публіцистичних та інформаційних текстах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2004. 24 с.
27. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2000. 248 с.
28. Потебня О. Думка й мова (фрагменти): Слово Знак Дискурс Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст, за редакцією Марії Зубрицької. Львів, 1996. 23 с.
29. Приходько Г.І. Оцінка і комунікація. Вінниця: Нова Книга, 2013. 168 с.
30. Прокопченко А.В. Диференційні ознаки категорій експресивності, емотивності та оцінності. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/47223765.pdf>
31. Равлюк С.І. Аксіологічна лексика і фразеологія художньо-публіцистичних виступів 90-х років ХХ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандид. філол. наук. Київ, 2003. 23 с.
32. Ребрій О.В. Сучасні концепції творчості у перекладі: [монографія]. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 376 с.

33. Розвод Е.В. Вербалізація концепту SUN: лінгвокультурний аспект (на матеріалі американського варіанта англійської мови). Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/dis_rozvod.pdf
34. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
35. Селіванова О.О. Світ свідомості в мові. Мир сознания в языке: [моногр. вид.]. Черкаси: Ю. Чабаненко, 2012. 488 с.
36. Сиборова О.Л. Мовленнєва поведінка особистості в системі формування соціального образу (на прикладі роману Ханіфа Курейші «Будда з передмістя»). URL: https://www.rusnauka.com/2_KAND_2014/Philologia/7_156027.doc.htm
37. Слюсар Д.Ю. Історія жіночої злочинності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2018. № 35. Том 2. С. 59-61.
38. Соловйова Л.Ф. Вираження аксіологічних категорій у сучасній англійській мові (атрибутиви, предикативи і релятиви оцінки): Автореферат дис...канд.філ.наук:10.02.04. – Харків, 2000.
39. Соловйова Л.Ф., Хант Г.О. Англійська оцінна лексика в текстах художнього стилю: функціональний аспект. Закарпатські філологічні студії. 2021. Випуск 18.с. 151-155. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/18/29.pdf>
40. Степаненко М., Дейна Л. Суб'єктивна та об'єктивна оцінка в українському щоденниковому дискурсі : монографія. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава: Дивосвіт, 2018. 268 с.
41. Стівен Кінг. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник : у 2 т. / за ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2005. С. 746.
42. Сукаленко Т.М. Вербалізація оцінки в прозовому та драматичному жанрах. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія». 2021. Вип. 89. С. 59-65. URL: <file:///C:/Users/777/Downloads/18121-Article%20Text-35436-1-10-20211212.pdf>

43. Удовіченко Г.М., Горобей А.М. Категорія оцінки в лінгвістиці та філософії. Збірник наукових праць «Нова філологія» № 82 (2021). С. 300-307.

44. Удяк Г. Художній образ як центральний компонент структури літературного твору. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство. 2014. № 19. С. 147-155.

45. Федоренко О. Категорія емоційної оцінки в реалізації комунікативних завдань журналіста. Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика. Львів, 2011. Вип. 34. С. 242–248.

46. Фоміна Л.В. Методичні рекомендації з дисципліни «Особливості перекладу художніх творів» для студентів заочно-дистанційної освіти спеціальності «Переклад». Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2015. 164 с.

47. Хачпанова І.В., Козуб Л.С. Специфіка значення емоційно-оцінної лексики. Молодий вчений. 2018. № 10. С. 555-557. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/10/130.pdf>

48. Чмель В.В., Ахмад І.М. Вираження категорії оцінки на лексичному та синтаксичному рівнях в англійській та українській мовах. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/chmel%20ahmad_vyrazhennia.pdf

49. Юрченко О.В. Дефініція концепту в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Вісник Запорізького національного університету. 2008. №2. с. 268-272.

50. Яровенко Л., Кириллова М. Особливості перекладу оцінної лексики. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип 29. Том 4. С. 128-135. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/29_2020/part_4/21.pdf

51. Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus. URL: dictionary.cambridge.org/dictionary/english/evaluation

52. Cambridge English Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english>

53. Oxford Advanced Learner's Dictionary of current English. Oxford: Oxford University Press, 2000. – 1540 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТЕКСТОВОГО МАТЕРІАЛУ

54. Роулінг Дж.К. Гаррі Поттер і філософський камінь. Роман. Київ, 2017. 320 с.

55. Селінджер Дж.Д. Над прірвою у житі: Повісті, оповідання / [пер.з англійської О.Логвиненка,О.Тереха,О.Сенюка,Ю.Покальчука]. К.: Фоліо, 2015. 256 с.

56. Стівен Кінг. Мізері. Україномовна версія. URL: <https://uabooks.net/reader/18/>

57. Rowling J.K. Harry Potter and the Philosopher's stone. Bloomsbury Publishing, 1997.

58. Salinger J.D. The Catcher in the Rye. Pengune, 2019. 240 p.

59. Stiven King. Англomовна версія. Misery. URL: <https://ia802800.us.archive.org/7/items/standthe/Misery.pdf>